

Regeringens proposition

1981/82: 82

med förslag till lag om utförelse av vissa äldre kulturföremål;

beslutad den 3 december 1981.

Regeringen föreslår riksdagen att anta det förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll denna dag.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

JAN-ERIK WIKSTRÖM

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en ny lag om utförelse av vissa äldre kulturföremål. Lagen skall ersätta en kungörelse från 1927.

Enligt 1927 års kungörelse krävs tillstånd för utförelse av olika slag av träföremål som är tillverkade före 1860. I den nya lagen utvidgas skyldigheten att ansöka om tillstånd till att också gälla ett flertal andra slag av föremål. Bland dessa kan nämnas vissa slag av textilier, uniformer, folkdräkter, musikinstrument, vissa slag av ur, vapen, målningar, teckningar, skulpturer, konsthantverk, samiska föremål, brev, dagböcker och manuskript. För flertalet föremål föreslås en åldersgräns på 100 år. I några fall skall dock andra åldersgränser gälla, t. ex. för samiska föremål 50 år.

Tillstånd till utförelse skall i princip inte medges om föremålet är av stor betydelse för det nationella kulturarvet. Vissa generella undantag från kravet på tillstånd skall gälla. Bl. a. skall tillstånd inte krävas om föremålet är framställt utomlands eller om dess värde inte överstiger 1 000 kr.

Tillstånd skall meddelas av vissa tillståndsmyndigheter. För tillstånd skall tas ut en avgift. Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer får i uppgift att sprida information om den nya lagstiftningen och om vikten av att vårda och bevara vårt kulturarv.

Den nya lagen skall träda i kraft den 1 juli 1982.

Förslag till**Lag om utförelse av vissa äldre kulturföremål**

Härigenom föreskrivs följande.

1 § I denna lag ges föreskrifter om utförelse av vissa äldre kulturföremål.

Föreskrifterna har till syfte att förhindra att äldre svenska kulturföremål, som är av stor betydelse för det nationella kulturarvet, förs ut ur landet.

2 § Den som vill föra ut ett föremål ur landet skall ha tillstånd till utförelsen, om föremålet tillhör någon av följande föremålsgrupper:

1. föremål som har framställts före år 1600:
 - a) tryckta skrifter, kartor och bilder samt
 - b) handskrivna bokverk på pergament,
2. mer än 100 år gamla föremål:
 - a) byggnader och – om de har utgjort fast inredning i byggnader – dörrar, dörrromfattningar, fönster, fönsteromfattningar, fönsterluckor, dekorerade tak, takmålningar, dörröverstycken, listverk, väggpaneler, målade väggfält, kakelugnar, sättugnar, spisomfattningar, beslag, lås och andra smiden, vindflöjlar och urverk,
 - b) möbler, speglar, skrin, belysningsföremål, tapeter, leksaker, skrivdon, hygienartiklar, rökdon samt föremål för beredning, servering, förtäring och förvaring av föda och dryck,
 - c) ryor, vävnader, broderier och spetsar samt textilredskap med målad eller skuren dekor,
 - d) civila och militära uniformer samt folkdräkter,
 - e) musikinstrument,
 - f) golvvur, väggur, konsolur och bordsur,
 - g) vapen, ammunition, krutbehållare, gehäng, rustningar och sköldar samt
 - h) målningar, teckningar, skulpturer och konsthantverk,
 3. mer än 50 år gamla föremål:
 - a) samiska föremål,
 - b) inte tryckta protokoll, brev, dagböcker, manuskript, noter och räkenskaper samt
 - c) handritade kartor och ritningar.

3 § Tillstånd krävs även när det är fråga om utförelse av en del av ett sådant föremål som anges i 2 §.

4 § Ett föremål får dock föras ut ur landet utan tillstånd, om

1. föremålets värde inte överstiger 1 000 kronor,
2. föremålet är framställt i annat land,
3. föremålets ägare flyttar från Sverige för att bosätta sig i ett annat land,
4. föremålet genom arv, testamente eller bodelning har förvärvats av en enskild person som är bosatt i annat land,
5. föremålet förs ut av en offentlig institution eller en institution som får bidrag av stat, kommun eller landstingskommun och det skall föras tillbaka till Sverige.

6. föremålet förs ut av en enskild person för att användas i samband med offentlig kulturverksamhet och det skall föras tillbaka till Sverige eller

7. föremålet är tillfälligt inlånat från utlandet.

5 § Tillstånd till utförsel skall ges om föremålet inte är av stor betydelse för det nationella kulturarvet.

Även om föremålet har sådan betydelse för vårt kulturarv får tillstånd ges till utförsel, om det förvärvas av en institution i utlandet.

6 § Frågor om tillstånd till utförsel skall prövas av kungl. biblioteket, riksantikvarieämbetet och statens historiska museer, riksarkivet, statens konstmuseer eller Stiftelsen Nordiska museet (tillståndsmyndigheter).

För varje slag av föremål, som anges i 2 §, föreskriver regeringen vilken tillståndsmyndighet som skall pröva ansökan om tillstånd.

7 § Ansökan om tillstånd skall ges in till riksantikvarieämbetet och statens historiska museer, som, om ansökningen enligt föreskrift meddelad med stöd av 6 § skall prövas av annan tillståndsmyndighet, överlämnar ansökningen till denna.

8 § Rör en ansökan mer än en av tillståndsmyndigheterna beslutar riksantikvarieämbetet och statens historiska museer vilken tillståndsmyndighet som skall handlägga ansökningen. Den tillståndsmyndigheten får fatta beslut i ärendet först efter samråd med den eller de övriga tillståndsmyndigheter som är berörda. I sådana ärenden skall ansökan avslås om någon av de berörda tillståndsmyndigheterna anser att tillstånd inte skall beviljas.

9 § Den, som ansöker om tillstånd att föra ut ett föremål, skall till ansökan foga två fotografier av föremålet. Det gäller dock inte om ansökan avser föremål som avses i 2 § 1 a) och 3 b). Det gäller inte heller om tillståndsmyndigheten medger undantag från detta krav.

Tillståndsmyndigheten har rätt att granska det eller de föremål som sökanden vill föra ut.

10 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bemyndigas att meddela föreskrifter om avgifter i ärenden om utförsel.

11 § Förvaltningslagen (1971: 290) skall tillämpas i fråga om tillståndsärenden som handläggs av Stiftelsen Nordiska museet. Beslut i sådant ärende fattas av stiftelsens styresman eller annan tjänsteman som styresmannen utser.

12 § Har en tillståndsmyndighet avslagit en ansökan om tillstånd till utförsel, får beslutet överklagas hos kammarrätten genom besvär.

Andra beslut, som en tillståndsmyndighet har meddelat enligt denna lag, får inte överklagas.

13 § Även om ett kulturföremål är av stor betydelse för det nationella kulturarvet får regeringen om synnerliga skäl föreligger medge att föremålet förs ut utan tillstånd.

14 § Om påföljd för olovlig utförelse av kulturföremål och för försök därtill finns bestämmelser i lagen (1960: 418) om straff för varusmuggling.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982. Genom lagen upphävs kungörelsen (1927:129) angående förbud mot utförelse från riket av vissa äldre kulturföremål.

2. Har ansökan om utförelse getts in före utgången av juni 1982 och gäller ansökan föremål som omfattas av 1927 års kungörelse skall äldre bestämmelser tillämpas vid prövningen av ansökningen.

3. Tillstånd som har beviljats med stöd av 1927 års kungörelse gäller fortfarande.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET
Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-11-19

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Wikström, Friggebo, Dahlgren, Åsling, Söder, Johansson, Wirtén, Boo, Petri, Eliasson, Gustafsson, Elmstedt, Tillander, Ahrland, Molin

Föredragande: statsrådet Wikström

Lagrådsremiss om utförelse av vissa äldre kulturföremål

1 Inledning

Genom beslut den 30 oktober 1974 uppdrog Kungl. Maj:t åt kulturrådet, riksantikvarieämbetet och Nordiska museet att i samråd göra en värdering av erfarenheterna av gällande ordning i fråga om utförelse av kulturföremål. Rådet fick i uppdrag att avge de förslag som rådet kunde finna påkallade med anledning av värderingen.

Kulturrådet tillsatte en arbetsgrupp¹ för att genomföra utredningsuppdraget. Kulturrådet har redovisat resultatet av arbetet i rapporten *Skydd mot utförelse av kulturföremål* (Rapport från kulturrådet 1979:5).

En sammanfattning av rapporten och de i rapporten framlagda författningsförslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilagorna 1 och 2*.

Efter remiss har yttranden över rapporten avgetts av justitiekanslern (JK), rikspolisstyrelsen, brottsförebyggande rådet, fideikommissnämnden, Göta hovrätt, kammarrätten i Stockholm, armémuseum, postmuseum, statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), riksarkivet, kungl. biblioteket (KB), arkivet för ljud och bild, riksantikvarieämbetet och statens historiska museer (RAÄ), statens konstmuseer, myndigheten livrustkammaren, Skoklosters slott och Hallwylska museet (LSH), naturhistoriska riksmuseet, etnografiska museet, statens sjöhistoriska museum, svenska unesco-rådet, generaltullstyrelsen, kommerskollegium, Stiftelsen Svenska institutet, Vetenskapsakademien, Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, Akademien för de fria konsterna, Stiftelsen Nordiska museet, Stif-

¹ Justitierådet Ingrid Gärde Widemar, ordförande, samt överintendenten Per Bjurström, arkivrådet Josef Edström, byrådirektören Ragnar Erixon, överintendenten Kersti Holmquist, avdelningsdirektören Åke Nisbeth samt adjunkten Monica Wennås.

telsen Tekniska museet, Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige, Husgerådskammaren, Läns museernas samarbetsråd, Göteborgs museer, Malmö museum, Museet i Halmstad, Museet i Varberg, Västerbottens museum, Österlens museum, Fotografiska museets vänner, Same-Ätnam, Riksförbundet för hembygdsvård, Svenska ungdomsringen för bygdekultur, Sveriges konst- och antikhandlarförening, Stockholms handelskammare, Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR (SACO/SR), Göteborgs auktionsverk AB, AB H. Bukowskis Konsthandel samt Sveriges Speditionsförbund.

En sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Bakgrund

Nuvarande begränsningar beträffande utförelse av kulturföremål avser enligt gällande kungörelse från år 1927 (1927: 129) i huvudsak träföremål tillverkade före år 1860. Tillstånd till utförelse skall inhämtas hos riksantikvarieämbetet och statens historiska museer. Föremål som ingår i personligt bohag får emellertid utan tillstånd föras ut ur landet när ägaren flyttar utrikes.

Sedan budgetåret 1965/66 finns ett särskilt riksstatsanslag för inköp av vissa kulturföremål av sådant konstnärligt, historiskt eller vetenskapligt värde att det kan anses vara av synnerlig vikt att de behålls i Sverige. Anslaget disponeras enligt beslut av regeringen efter förslag av vederbörande myndigheter. Anslaget är f.n. uppfört med ett belopp av 100 000 kr. Det kan överskridas om medelsförbrukningen i efterhand anmäls för riksdagen.

Frågan om det nu gällande utförelseförbudets utformning och räckvidd har aktualiserats i skilda sammanhang. År 1930 lade en offentlig utredning, kultursakkunniga, fram betänkandet (SOU 1930: 3) Skydd för äldre kulturföremål och år 1964 lade en särskilt tillsatt utredningsman fram betänkandet (SOU 1964: 22) Förbud mot utförelse av kulturföremål. Ingetdera av utredningsförslagen medförde dock någon förändring av gällande bestämmelser från år 1927.

Under 1970-talet har frågan om utförelse av kulturföremål vid flera tillfällen behandlats i riksdagen. I olika motioner har behovet av en skärpt lagstiftning på området framhållits. Med anledning av bl. a. motionerna (1975: 112, 1975: 1311, 1975/76: 224 och 1975/76: 2015) uttalade riksdagen hösten 1975 (KrU 1975/76: 9) att uppgifterna entydigt pekade på att det

behövdes ett effektivare skydd från samhällets sida mot utförsel av äldre kulturföremål.

Frågan har också behandlats i Nordiska rådet, som har rekommenderat ett ökat skydd mot utförsel av kulturföremål från de nordiska länderna och en harmonisering av dessa länders lagstiftning på området (rekommendation nr 14/1977).

Kungl. Maj:t uppdrog genom beslut den 30 oktober 1974 åt statens kulturråd att i samråd med riksantikvarieämbetet och Nordiska museet göra en värdering av erfarenheterna av gällande ordning i fråga om utförsel av kulturföremål och att lägga fram de förslag som kunde vara påkallade.

Kulturrådet har redovisat sina förslag i rapporten *Skydd mot utförsel av kulturföremål*. I rapporten föreslås en omfattande reglering av utförseln av kulturföremål.

Vid remissbehandlingen har rapporten fått ett övervägande positivt mottagande. De flesta remissinstanserna hälsar med tillfredsställelse kulturrådets förslag om ett utökat skydd mot utförsel av kulturföremål. Bl. a. flera juridiska instanser har emellertid varit starkt kritiska och framhållit att det är nödvändigt att göra begränsningar och preciseringar i de av kulturrådet föreslagna reglerna.

För egen del anser jag i likhet med flertalet remissinstanser att ytterligare åtgärder behövs för att motverka att äldre kulturföremål förs ut ur landet. Bl. a. den kritik som riktats mot kulturrådets förslag har emellertid föranlett mig att göra betydande omarbetningar av kulturrådets rapport. De förslag som jag i det följande lägger fram är sålunda av väsentligt mindre genomgripande natur än vad kulturrådet har föreslagit.

Flertalet stater skyddar sitt nationella kulturarv genom begränsningar i rätten att föra ut kulturföremål ur landet.

De svenska bestämmelserna om utförsel av kulturföremål skyddar endast vissa föremål tillverkade före år 1860. Motsvarande reglering i andra länder är ofta mycket mer omfattande. Så är förhållandet t. ex. i Finland, Island och Norge. Jag vill meddela att frågan om lagstiftning om utförsel av kulturföremål har behandlats vid överläggningar under 1981 mellan företrädare för berörda departement i de nordiska länderna.

Finland införde år 1978 begränsningar i rätten att föra ut kulturhistoriskt värdefulla föremål. Begränsningen avser tre grupper av föremål: dels över 50 år gamla konstverk samt konstindustri- och konsthantverksprodukter, dels andra över 50 år gamla föremål av allmänt kulturhistoriskt värde och dels föremål med anknytning till den nationella historien och bemärkta personer, värdefulla manuskript och vetenskapligt betydelsefulla samlingar oberoende av deras ålder. Begränsningarna gäller kulturföremål av utländskt ursprung endast om de under de senaste 70 åren varit minst 50 år i landet.

Från Island är det enligt lag förbjudet att utan riksantikvariens tillstånd föra ut föremål som är äldre än 100 år. Riksantikvarien kan, efter att ha

inhämtat tillstånd från kulturministeriet, också förhindra utförsel av yngre föremål om dessa anses särskilt värdefulla.

Norge har sedan länge tillämpat utförselbud för vissa kulturföremål. Förbudet ingår som en del i kulturminnesvårdslagstiftningen. Stortinget godkände år 1978 en revision av lagstiftningen, som trädde i kraft den 15 februari 1979. Enligt den reviderade lagen är det utan särskilt tillstånd förbjudet att föra ut följande fyra grupper av föremål ur riket, nämligen dels fornminnen, dels över 100 år gamla byggnader av alla slag liksom delar därav samt andra föremål av konst-, kultur- eller personhistoriskt intresse, dels samiska kulturminnen oavsett ålder och dels minnen – oavsett ålder – av framstående personer. Förbudet gäller också föremål av utländskt ursprung.

Från Danmark får kulturföremål fritt föras ut med undantag för de fornfynd som tillfaller staten. Enligt vad jag nyligen har erfarit överväger man emellertid att ta upp frågan om att införa ett förbud mot utförsel av kulturföremål.

Jag redogör här även något för lagstiftningen i vissa andra länder.

Exporten från Frankrike av konstföremål regleras genom en lag från år 1941 enligt vilken föremål av nationellt, historiskt eller konstnärligt intresse inte får föras ut utan tillstånd av en särskild licensbyrå.

I Förbundsrepubliken Tyskland skall enligt en förbunds lag från år 1955 konstverk och kulturföremål, inkl. föremål hänförliga till biblioteks- och arkivväsen, vilkas bortförande från förbundsrepubliken skulle innebära en väsentlig förlust för kulturbeståndet, införas i ett register över nationellt värdefulla kulturföremål. Registrering av ett kulturföremål medför förbud att exportera föremålet utan tillstånd.

Utförseln av antikviteter och konstföremål från Italien regleras bl. a. genom en lag från år 1939. De föremål som är underkastade lagens bestämmelser utgörs av fast och lös egendom av konstnärligt, arkeologiskt eller etnografiskt intresse. Frågor om export av kulturföremål handhas av en särskild byrå för export av antikviteter och konstföremål.

I Storbritannien fördras tillstånd för utförsel av föremål som är mer än 100 år gamla och som funnits i landet i mer än 50 år. Från denna huvudregel finns dock följande undantag. För manuskript, dokument, arkivalier samt fotografiska kopior och negativ gäller en åldersgräns på 70 år. Från utförselbudet undantas frimärken av filatelistiskt intresse och liknande varor. För att minska antalet ansökningar om exportlicens gäller ett generellt utförseltillstånd för föremål vars värde understiger 4000 engelska pund. Undantagna från detta generella tillstånd är dokument, manuskript, arkivalier, fotografiska kopior och negativ, diamanter och diamentbesatta artiklar samt arkeologiskt material.

I Österrike gäller enligt en lag från år 1918 generellt förbud mot utförsel av föremål med historisk, konstnärlig eller kulturell betydelse.

2.2 Utgångspunkter för förslaget

Med hänsyn till de snabba samhällsförändringarna är det nu viktigt att vi vårdar det svenska kulturarvet i dess olika former. För att vi själva och kommande generationer skall kunna förstå vårt lands historia och uppleva en kulturell identitet är det angeläget att bl. a. föremål från äldre tider bevaras i landet.

Många värdefulla äldre svenska kulturföremål förs i dag ut ur landet i en utsträckning som inte är önskvärd. Nuvarande skyddsbestämmelser bör därför utökas till att omfatta ytterligare grupper av kulturföremål.

De åtgärder som jag föreslår avser främst att motverka en på kommersiella grunder organiserad utförsel av kulturhistoriskt värdefulla föremål. Utförsel som har samband med ett reguljärt kulturutbyte eller sammanhänger med personliga förhållanden kommer i stort sett inte att hindras av den nya lagstiftningen.

I likhet med kulturrådet anser jag att de föremål som vi bör bevara i landet är sådana som är av stor betydelse för det nationella kulturarvet. Konstnärliga, vetenskapliga och historiska aspekter bör ingå i den sammanfattande värderingen. Liksom kulturrådet anser jag att man bör sträva efter att skydda de kulturföremål som är viktiga för att ge en allsidig bild av vårt äldre materiella kulturarv. Det är därför angeläget att skyddet kommer att spänna över hela fältet av föremålsgrupper från alla samhällsskikt. I första hand bör skyddet avse underrepresenterade kategorier av föremål. Ett föremåls kulturhistoriska värde är bl. a. beroende av dess ålder, material och ursprung. Av betydelse är också i vilket skick det bevarats, vilken miljö det representerar, om det är unikt och om det är typiskt för en försvinnande föremålskategori.

Det skulle i och för sig kunna övervägas att införa en lag som klart angav vilka kulturföremål som bör vara kvar i landet. Det är emellertid omöjligt att göra erforderliga preciseringar utan att det blir fråga om ett registreringsförfarande som direkt pekar ut föremålen ifråga. Att göra en registrering av detta slag skulle emellertid kräva en omfattande och kostsam inventering. En sådan lösning är därför inte möjlig.

Principerna för utformningen av skyddet mot utförsel av kulturföremål bör därför enligt min mening i stället bygga på den av kulturrådet angivna grunden, dvs. att tillstånd måste sökas för utförsel av föremål av vissa kategorier som bedömts som kulturhistoriskt värdefulla. För de föremål som är av stor betydelse för det nationella kulturarvet kan prövningen medföra förbud mot utförsel medan i övriga fall tillstånd medges.

Motivet för en lagstiftning är att förhindra att betydelsefulla inslag i det svenska kulturarvet försvinner ur landet. Avgörande för om tillståndsprövning skall ske eller inte bör därför vara att det kan befaras att risk för utarmning av kulturarvet föreligger beträffande viss grupp av föremål. En vidsträckt skyldighet att ansöka om tillstånd skulle också leda till en

omfattande administration och medföra väsentliga kostnader. De regler som jag föreslår i det följande omfattar därför en betydligt mindre krets av föremål än vad kulturrådet har föreslagit. De bör också i jämförelse med kulturrådets förslag vara ägnade att förenkla och begränsa prövningsförfarandet.

Jag delar kulturrådets uppfattning beträffande vilka gränser som bör gälla för de avsedda föremålens ålder. För de flesta föremålen bör således åldersgränsen sättas vid 100 år. Denna generella åldersgräns tillämpas i tullhänseende då det gäller införsel av antikviteter till riket. Inom tullverket är man således redan van vid denna åldersgräns, vilket är en stor fördel.

Skyddet bör inskränkas till sådana föremålsgrupper där det föreligger ett klart uttalat behov av skydd mot utförsel. Skulle det visa sig att ytterligare föremålsgrupper bör omfattas utgår jag från att berörda myndigheter kommer att föreslå behövliga kompletteringar. Jag kommer längre fram att gå in på avgränsningarna och därvid föreslå att av kulturrådet föreslagna opreciserade och vittomfattande föremålskategorier inte skall omfattas av lagregleringen. Vidare är det nödvändigt att de olika föremålsgrupper som omfattas av lagstiftningen noga definieras och avgränsas. Föremål bör inte heller tas med om krav på tillstånd för utförsel skulle bli alltför betungande för allmänheten sett i förhållande till skyddsvärdet.

Det är enligt min mening inte rimligt att bara inskränka antalet föremålskategorier. Även de av kulturrådet föreslagna undantagsfallen bör utökas. Kulturrådet har ansett att utländska föremål, dvs. sådana föremål som är tillverkade eller framställda utomlands bör ha funnits i Sverige i mer än 100 år för att kunna sägas ingå i vårt kulturarv. Samma regler bör därför enligt kulturrådet gälla för dessa som för de i Sverige tillverkade föremålen. Om de utländska föremålen inte har varit i landet i mer än 100 år skall, enligt kulturrådets förslag, undantag från lagen gälla på det sättet att de får utföras utan tillstånd. Jag delar i princip kulturrådets uppfattning beträffande de utländska föremålen. Endast ett relativt sett mycket ringa antal utländska föremål som har varit i landet i mer än 100 år får emellertid antas ha så stor betydelse för det svenska kulturarvet att de inte bör kunna få föras ut ur landet. Det är dessutom ofta omöjligt att bevisa att ett föremål har funnits i Sverige under kortare tid än 100 år. Med hänsyn till vad jag nu har anfört föreslår jag att sådana kulturföremål som är framställda utomlands tills vidare får utföras utan tillstånd. När det gäller att bestämma om föremålet skall anses vara framställt inom eller utom landet och alltså bedömas vara svenskt eller utländskt bör de gränser som Sverige har i dag vara avgörande. Ett föremål som är framställt i Skåne på 1500-talet bör alltså anses som svenskt trots att Skåne då tillhörde Danmark.

Enligt vad jag har erfarit är närmare hälften av de föremål som föranleder ansökan om utförseltillstånd för närvarande framställda i utlandet. Det finns anledning tro att det kommer att röra sig om ungefär samma propor-

tioner även i framtiden med utökade föremålskategorier. Ett uteslutande av de utländska föremålen från skyddsreglerna innebär en väsentlig lättnad i hanteringen av lagstiftningen. Härigenom blir det enklare för utländska medborgare att förvärva föremål som de vill återbörda till sina hemländer.

Jag är dock medveten om att detta förslag innebär att vissa föremål som är mycket väsentliga för det svenska kulturarvet lämnas utanför lagstiftningen. Jag tänker då på sådana föremål som kan ha särskild anknytning till vår svenska historia eller i hög grad har påverkat utvecklingen i Sverige inom olika kulturella områden. Detta har under beredningsarbetet framhållits bl. a. av riksantikvarieämbetet och statens historiska museer. En närmare belysning av vilka utländska föremål som bör omfattas av lagstiftningen saknas emellertid i det utredningsmaterial som f. n. föreligger. Jag har därför för avsikt att senare föreslå regeringen att uppdra åt riksantikvarieämbetet och statens historiska museer att utreda behovet av utförsel-skydd för utländska föremål. Jag utgår från att också andra berörda myndigheter följer utvecklingen och vid behov återkommer med förslag om skydd för speciella utländska föremål.

I motsats till Kulturrådet anser jag att ett föremåls ekonomiska värde bör tillmätas betydelse vid prövning av frågor om utförsel. Jag förordar att föremål som har ett värde under ettusen kronor undantas från lagen. Detta innebär en förenkling för den enskilde och utgör ett led i min strävan att minska antalet tillståndsärenden. Det är också nödvändigt att ha någon form av värdegräns med hänsyn till att tillståndsprövning och tillståndsbeviljning bör förenas med en avgift.

Mot bakgrund av den principiella inställning som jag nu har redovisat redogör jag i det följande närmare för hur lagstiftningen enligt min mening bör utformas.

2.3 Lag om utförsel av kulturföremål

2.3.1 Föremål som kräver utförseltillstånd

Kulturrådet grundar sin bedömning av vilka föremål som berörs bl. a. på resultatet av en enkätundersökning rörande behovet av skydd mot utförsel av kulturföremål. Enkäten gick ut till 67 museer och jämförbara institutioner. Svar erhöles från 54 av dessa. Endast två ställde sig avvisande till utförselrestriktioner medan övriga fann sådana restriktioner befogade. De flesta angav att skyddet borde utvidgas till att omfatta ett betydligt större antal föremålsgrupper än i dag. Även flertalet remissinstanser anser detta.

Lagtexten bör i preciserade former ange vilka kategorier av föremål som berörs. I det följande redovisar jag mot bakgrund av Kulturrådets förslag en förteckning över berörda föremål jämte kommentarer.

1. Följande föremål som framställts före år 1600:

a. tryckta skrifter, kartor och bilder.

Med tryckt skrift bör förstås sådan skrift som har framställts i

tryckpress. Jag delar kungl. bibliotekets uppfattning att även tryckta kartor och bilder bör skyddas. Bl. a. med hänsyn till den tveksamhet som kan föreligga hos allmänheten beträffande vad som innefattas i begreppet tryckta skrifter bör kartor och bilder anges särskilt.

b. handskrivna bokverk på pergament.

Med hänsyn till att jag kommer att föreslå att arkivhandlingar och handskrifter inte tas upp som särskilda grupper, vilket kulturrådet föreslagit, bör handskrivna bokverk på pergament anges särskilt.

2. Följande mer än 100 år gamla föremål:

a. byggnader och – om de har utgjort fast inredning i byggnader – dörrar, dörrromfattningar, fönster, fönsteromfattningar, fönsterluckor, dekorerade tak, takmålningar, dörröverstycken, listverk, väggpaneler, målade väggfält, kakelugnar, sättugnar, spisomfattningar, beslag, lås och andra smiden, vindflöjlar och urverk,

För flertalet av dessa föremål gäller redan i dag tillståndsplikt.

Jag delar kulturrådets uppfattning vad gäller behovet av att även i fortsättningen skydda dessa föremål. De bör specificeras i lagtexten.

b. möbler, speglar, skrin, belysningsföremål, tapeter, leksaker, skrivdon, hygienartiklar, rökdon samt föremål för beredning, servering, förtäring och förvaring av föda och dryck.

I likhet med kulturrådet anser jag att föremål under punkt b. bör skyddas. Enligt vad jag har erfarit bör även skrin upptas under denna punkt. Kulturrådet har dessutom föreslagit att prydnadsföremål bör ingå i denna grupp. Jag anser emellertid att begreppet prydnadsföremål är för oprecist och därför inte bör anges som en föremålskategori.

c. ryor, vävnader, broderier och spetsar samt textilredskap med målad eller skuren dekor.

Jag anser liksom kulturrådet att textilier bör omfattas av skyddet. En specificering är dock nödvändig. Enligt vad jag har erfarit bör dessutom textilredskap med målad eller skuren dekor omfattas av lagregleringen.

d. civila och militära uniformer samt folkdräkter,

Jag delar i stort sett kulturrådets inställning då det gäller denna föremålskategori. Jag anser dock att modedräkter med direkt anknytning till svensk kultur, som kulturrådet också föreslagit bör skyddas, är ett för vagt begrepp. För denna grupp bör det därför inte finnas tillståndsplikt.

e. musikinstrument,

Liksom kulturrådet anser jag att musikinstrument av alla slag bör omfattas av skyddet. En specificering är därför inte nödvändig.

f. golvur, väggur, konsolur och bordsur,

Jag delar kulturrådets inställning att ur bör skyddas. De ur som bör komma ifråga bör emellertid vara sådana som jag nyss har angett.

- g. vapen, ammunition, krutbehållare, gehäng, rustningar och sköldar,
- h. målningar, teckningar, skulpturer och konsthantverk.

3. Följande mer än 50 år gamla föremål:

a. samiska föremål,

Föreslagen under 2 g och h samt 3 a motsvarar i stort vad kulturrådet har föreslagit.

b. inte tryckta protokoll, brev, dagböcker, manuskript, noter och räkenskaper samt

c. handritade kartor och ritningar.

Kulturrådet har föreslagit att arkivhandlingar och handskrifter tas upp som särskilda grupper. Jag anser emellertid att det är oklart vad som avses med dessa begrepp och att de dessutom är för vittomfattande. En precisering är därför erforderlig. De föremål som bör komma i fråga har tagits upp under 3 b och 3 c.

Tillståndsplikt bör även gälla delar av nu nämnda föremål.

Kulturrådet har föreslagit att tillstånd för utförsel skall krävas för vissa ytterligare föremålskategorier. Jag anser emellertid inte att dessa föremål skall omfattas av lagregleringen. Skälen därtill är följande.

Många av de föremål som kulturrådet har behandlat som särskilda kategorier är av sådan art att de ingår i andra föreslagna grupper. Kulturrådet har t. ex. föreslagit att över 100 år gamla kyrkliga inventarier upptas som en särskild föremålsgrupp. Till kyrkliga inventarier räknar kulturrådet alla slag av föremål som härstammar från svenska kyrkor. Jag anser emellertid att dessa föremål väl täcks av redan föreslagna kategorier och därför inte bör tas upp som en speciell föremålsgrupp. När det gäller handläggningen av ett tillståndsärende anser jag dock att det vid valet av tillståndsmyndighet bör ha betydelse om föremålet visar sig ha kyrklig anknytning.

Även fornyfynd, som kulturrådet också tagit upp som en särskild föremålstyp, bör kunna inordnas i en annan föremålskategori. Dessutom är fornyfynd i stor utsträckning skyddade genom fornminneslagen. Jag anser därför att fornyfynd inte bör föras upp som en särskild föremålskategori. Det kan dock vara vissa fornyfynd som härigenom utesluts från skydd. Jag har tidigare talat om (avsnitt 2.2) att jag avser att föreslå regeringen att uppdra åt riksantikvarieämbetet och statens historiska museer att utreda behovet av utförselskydd för utländska föremål. Jag anser att även frågan om fornyfynd skall ingå i utredningsuppdraget.

Andra föremål som kulturrådet har föreslagit skall omfattas av tillståndsplikt är instrument och apparater, fångstredskap, arbetsredskap, maskiner och transportdon samt fotografiska bilder och negativ. Jag har inte blivit övertygad om att det är nödvändigt att särskilt skydda dessa vittomfat-

tande grupper. Om det senare skulle visa sig att det föreligger behov av skydd för föremål av detta slag utgår jag från att berörda institutioner kommer att föreslå behövliga kompletteringar.

Kulturrådets förslag innefattar också personliga prydnadsföremål, bl. a. smycken. Flera remissinstanser anser att detta skulle kunna leda till orimliga konsekvenser, t. ex. vid tillfälliga utlandsresor. Jag delar denna uppfattning. Beträffande personliga prydnadsföremål bedömer jag för övrigt att dessa inte är så utförselhotade att risk för utarmning av det svenska kulturarvet föreligger. Jag anser därför att personliga prydnadsföremål inte bör omfattas av den föreslagna lagen.

Som framgår av remissammanställningen har ett antal remissinstanser fört fram förslag att vidga kretsen av skyddade föremål. Endast om ytterst starka skäl talar härför bör enligt min mening sådana föremålsgrupper tas med. Jag har inte funnit att några sådana skäl har redovisats.

2.3.2 Åldersgränser

Som jag inledningsvis har nämnt gäller det nuvarande utförselförbudet föremål som är tillverkade före ett givet årtal - år 1860. I likhet med kulturrådet föreslår jag att regleringen i framtiden direkt kopplas till föremålets ålder.

Kulturrådet har övervägt att föreslå utförselförbud för föremål som är äldre än 50 år. Denna åldersgräns tillämpas t. ex. i Finland. En sådan gräns skulle bl. a. medföra skydd för det svenska 1920-talsglaset. En 50-årsgräns skulle emellertid medföra att förbudet skulle omfatta en mycket stor mängd föremål och därmed leda till praktiska olägenheter.

I likhet med kulturrådet föreslår jag i stället att en åldersgräns på 100 år bör gälla. Denna ansluter till lagstiftningen i Island och Norge. Denna åldersgräns gäller också i tullhänseende för antikviteter vid införsel till Sverige.

Från denna generella åldersgräns måste emellertid några undantag göras. Det samiska kulturarvet, som jag anser att det är av särskild vikt att skydda, innehåller i dag endast ett fåtal föremål med en ålder överstigande 100 år. De traditionella formerna har dock bevarats in på 1920-talet. Jag delar därför kulturrådets uppfattning att en 50-årsgräns bör gälla för de föremål som kan hänföras till det samiska kulturarvet. Också för inte tryckta protokoll, brev, dagböcker, manuskript, noter och räkenskaper samt handritade kartor och ritningar föreslår jag åldersgränsen 50 år.

Flera remissinstanser anser att tillstånd till utförsel för författares och tonsättares efterlämnade manuskript och andra handlingar bör krävas omedelbart efter författarens eller tonsättarens frånfalle. Kulturrådet har emellertid avvisat denna tanke med hänsyn till de svårigheter en sådan ordning skulle medföra för tullverket. Jag delar denna uppfattning.

För tryckta skrifter, kartor och bilder förordar jag, i likhet med kulturrådet, att tillståndsplikten - till skillnad mot regleringen i övrigt - knyts till

föremål som härrör från tiden före ett bestämt årtal, år 1600. Årtalet är valt med tanke på att skrifter som tryckts senare oftast finns i offentlig samling. Samma årtal bör gälla för handskrivna bokverk på pergament.

2.3.3 Generella undantag

Kulturrådet anser att kulturföremål bör få föras ut utan ansökan om tillstånd om utförseln görs av offentlig institution och kulturföremålet inom viss tid skall återföras till Sverige. Tillstånd bör enligt rådet inte heller krävas om kulturföremålet är personlig tillhörighet och ägaren flyttar från Sverige för att bosätta sig i utlandet.

Jag ansluter mig i huvudsak till denna uppfattning. Även en institution som inte är offentlig men som får bidrag från stat, kommun eller landstingskommun bör emellertid omfattas av detta undantag. När t. ex. ett museum, ett arkiv eller ett bibliotek för utställningsändamål vill föra ut kulturföremål ur landet bör institutionen alltså vara befriad från skyldighet att ansöka om tillstånd om föremålet skall föras tillbaka till Sverige.

Redan i dag gäller undantag från utförselbudet då ägaren flyttar från Sverige för att bosätta sig i utlandet. Det är väsentligt att detta undantag även i fortsättningen får gälla.

Det är nödvändigt att på olika sätt minska antalet ärenden där det framstår som självklart att tillstånd kommer att ges och ansökan därför endast medför ett onödigt administrativt arbete. Som jag har berört tidigare bör en värdegräns införas, varigenom föremål under ett värde av ettusen kronor inte berörs. Med värdet bör avses det aktuella saluvärdet. Om man t. ex. har köpt ett föremål i en antikvitetssaffär är det normalt inköpspriset som skall gälla. I den mån aktuellt saluvärde saknas eller det inte kan anses utslagsgivande på grund av att det uppenbart är för högt eller för lågt, anser jag att sättet att bestämma saluvärdet bör vara det samma som anges i 23 § F lagen (1941:416) om arvskatt och gåvoskatt. Föremålet bör alltså i sådana fall uppskattas till vad det kan antas betinga vid en med tillbörlig omsorg skedd försäljning.

När det gäller två eller flera föremål som har ett sådant samband med varandra att de utgör en naturlig enhet, såsom exempelvis är fallet beträffande en servis eller en salongsmöbel, bör hänsyn inte tas till värdet av varje föremål för sig utan till föremålens sammanlagda värde.

Jag är av den uppfattningen att det måste röra sig om ett begränsat antal föremål som har ett värde understigande ettusen kronor och som samtidigt måste anses vara av stor betydelse för det nationella kulturarvet. Det är också nödvändigt med en värdegräns av den anledningen att jag kommer att föreslå ett avgiftssystem. Jag återkommer senare till denna fråga (avsnitt 2.3.7).

Kulturrådet har föreslagit att tillstånd till utförsel av föremål som genom arv, testamente eller bodelning har tillfallit person som är bosatt utomlands skall medges om inte särskilda skäl föreligger däremot. Detta motsvarar

nuvarande praxis vid behandlingen av ansökningar om utförseltillstånd. Av de olika skäl som jag förut har redovisat föreslår jag emellertid att tillståndsplikt inte alls skall föreligga i dessa fall.

Tillstånd till utförsel bör i övrigt inte krävas om

1. föremålet förs ut av en enskild person för att användas i samband med offentlig kulturverksamhet och det skall föras tillbaka till Sverige eller om

2. föremålet är tillfälligt inlånat från utlandet.

Förstnämnda fall kan bli aktuellt t.ex. då en musiker är engagerad utomlands för en kortare tid. En konsert för allmänheten måste givetvis anses som offentlig kulturverksamhet. Däremot är, enligt min mening, en antikvitetsmessa inte att anse som offentlig kulturverksamhet. Vad gäller nästa undantag avser jag t.ex. sådana fall då ett museum lånar svenska föremål från utlandet till en utställning.

2.3.4 Bedömningen av ansökningar om utförseltillstånd

Som jag har framhållit i ett tidigare avsnitt (2.2) bör tillstånd till utförsel ges om det inte gäller föremål som är av stor betydelse för det nationella kulturarvet. Detta bör som flera remissinstanser framhållit framgå av lagtexten. Jag har tidigare också utvecklat vilka kriterier som jag anser bör gälla vid frågan om tillstånd skall beviljas. Jag vill här särskilt framhålla att jag anser att ett föremål måste anses ha stor betydelse för det nationella kulturarvet om det är unikt eller har bevarats relativt intakt och tillhör en föremålsgrupp som det inte längre finns ett representativt bestånd av i landet.

Jag anser emellertid att det bör finnas möjlighet till undantag från denna regel. Åtgärderna att skydda kulturarvet får inte innebära att utförseln av värdefulla kulturföremål hindras. Det ligger ett egenvärde i att kännedom om svensk kultur sprids utanför landets gränser. Svensk kultur bör kunna ges en fullvärdig presentation i museer och andra institutioner i utlandet. När därför en sådan institution önskar förvärva ett kulturföremål som är av stor betydelse för det nationella kulturarvet anser jag att tillståndsmyndigheten bör ha möjlighet att medge detta. En sådan regel bör föras in i lagen.

2.3.5 Tillståndsmyndigheter

I enlighet med kulturrådets förslag bör ansökningar om tillstånd att föra ut kulturföremål prövas av kungl. biblioteket, Stiftelsen Nordiska museet, riksantikvarieämbetet och statens historiska museer, riksarkivet eller statens konstmuseer. Dessa institutioner har även i övrigt ett centralt ansvar för de föremål som föreslås falla under lagen t.ex. vad gäller tillsyn, insamling och dokumentation.

Stiftelsen Nordiska museet är en privaträttslig institution, som alltså inte ingår i den statliga förvaltningen. Det är därför ägnat att medföra vissa

problem, när stiftelsen nu ges befogenheter som innebär en renodlad myndighetsutövning i frågor som kan vara av största betydelse för enskilda personer. Som JK och kammarrätten i Stockholm framhållit kräver rätts-säkerheten att samma förfaranderegler gäller för Nordiska museet som för övriga tillståndsorgan vid handläggningen av utförelsansökningar. Därför bör, i enlighet med JK:s påpekande, anges att förvaltningslagen (1971: 290) skall tillämpas även i ärenden som handläggs av Nordiska museet.

Jag delar också JK:s uppfattning att det i lagen bör finnas föreskrifter om beslutsbehörigheten inom Nordiska museet när det gäller ärenden om utförelstillstånd. Jag föreslår att styresmannen vid Nordiska museet eller annan tjänsteman som styresmannen utser ges behörighet att avgöra sådana ärenden.

Av bestämmelsen i 3 kap. 2 § skadeståndslagen (1972: 207) följer att staten blir ersättningsskyldig även för skador som vållas genom fel eller försummelse vid den myndighetsutövning som sålunda läggs på Nordiska museet.

I fortsättningen kommer även Nordiska museet att kallas tillståndsmyndighet.

Länsmuseernas samarbetsråd anser att en delegering av beslutanderätten kan ske till de regionala museerna i huvudparten av de ärendeområden som lagen berör. Jag delar inte samarbetsrådets uppfattning i denna fråga. Kulturrådet har övervägt möjligheterna till en decentralisering av beslut i tillståndsärenden till organ utanför Stockholm, främst till orter där utförelse av kulturföremål förekommer i stor utsträckning. Kulturrådet har emellertid funnit att en sådan decentralisering är förenad med avsevärda svårigheter, bl. a. därför att de beslut det här gäller inte utan vidare kan åläggas kommunala organ. Vidare anser jag det viktigt att besluten fattas vid de centrala institutionerna för att en så enhetlig praxis som möjligt skall kunna utvecklas i handläggningen av dessa ärenden. Enligt vad jag fått veta visar erfarenheterna från Norge att en decentraliserad handläggning kan medföra vissa problem.

Det bör ankomma på regeringen att föreskriva hur handläggningen av ärenden rörande olika kategorier av föremål skall fördelas på tillståndsmyndigheterna. Upplysningsvis vill jag ange hur jag tänker mig att fördelningen kan ske mellan de olika tillståndsmyndigheterna.

Föremål inom kungl. bibliotekets ansvarsområde:

- a. tryckta skrifter, kartor och bilder,
- b. inte tryckta brev, dagböcker, manuskript och noter i den mån föremålen härrör från författare och tonsättare.

Föremål inom Nordiska museets ansvarsområde:

- a. möbler, speglar, skrin, belysningsföremål, tapeter, leksaker, skrivdon, hygienartiklar, rökdon samt föremål för beredning, servering, förtäring och förvaring av föda och dryck,

- b. ryor, vävnader, broderier och spetsar samt textilredskap med målad eller skuren dekor,
- c. civila och militära uniformer samt folkdräkter,
- d. musikinstrument,
- e. golvur, väggur, konsolur och bordsur,
- f. vapen, ammunition, krutbehållare, gehäng, rustningar och sköldar,
- g. samiska föremål.

Föremål inom riksantikvarieämbetet och statens historiska museers ansvarsområde:

byggnader och – om de har utgjort fast inredning i byggnader – dörrar, dörrromfattningar, fönster, fönsteromfattningar, fönsterluckor, dekorerade tak, takmålningar, dörröverstycken, listverk, väggpaneler, målade väggfält, kakelugnar, sättugnar, spisomfattningar, beslag, lås och andra smiden, vindflöjlar och urverk.

Föremål inom riksarkivets ansvarsområde:

- a. handskrivna bokverk på pergament,
- b. inte tryckta protokoll, brev, dagböcker, manuskript, noter och räkenskaper,
- c. handritade kartor och ritningar.

Sådana inte tryckta brev, dagböcker, manuskript och noter som härrör från författare och tonsättare har dock som tidigare nämnts förts under kungl. bibliotekets ansvarsområde.

Föremål inom statens konstmuseers ansvarsområde:

målningar, teckningar, skulpturer och konsthantverk.

Jag kommer senare att redogöra för vad som bör gälla när det visar sig att ett föremål kan hänföras till flera tillståndsmyndigheter.

2.3.6 Handläggning av tillståndsärenden m. m.

Enligt nu gällande bestämmelser prövas alla ansökningar om utförseltillstånd av riksantikvarieämbetet och statens historiska museer. Så gott som samtliga ansökningar remitteras till Nordiska museet.

Kulturrådet har i sin rapport föreslagit att ett nytt organ – delegationen för skydd mot utförsel av kulturföremål – inrättas inom rådet. En av delegationens uppgifter skulle vara att från allmänheten ta emot ansökningar om utförseltillstånd och sedan fördela dessa på tillståndsmyndigheterna. Flera instanser avstyrker förslaget eller är negativa till det och anser att administrationen blir alltför betungande. Enligt riksrevisionsverket bör vissa kostnadsmässiga besparingar och effektivitetsvinster kunna göras om riksantikvarieämbetet och statens historiska museer även i fortsättningen ges ett administrativt huvudansvar för frågor som rör tillämpningen av utförselbudet.

Kulturrådet har i samband med sin anslagsframställning för budgetåret 1982/83 inte funnit det möjligt att vidhålla förslagen i rapporten om kulturrådets roll i handläggningen av utförelseärendena. Kulturrådet anser att kostnaderna blir för stora och föreslår i stället att ansökningarna ställs direkt till resp. tillståndsmyndighet.

Det är viktigt att de administrativa rutinerna blir så enkla som möjligt. Från allmänhetens synpunkt är det praktiskt att ansökningarna om utförelsetillstånd kan lämnas till en och samma myndighet oavsett vilket föremålsområde ansökan gäller och vilken tillståndsmyndighet som fattar beslut i ärendet. Det underlättar också hanteringen av sådana ansökningar som avser ett flertal föremålsområden och faller under fler än en tillståndsmyndighet.

Jag föreslår att riksantikvarieämbetet och statens historiska museer får till uppgift att vara mottagande myndighet ifråga om ansökningar om utförelsetillstånd. Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer bör också svara för en samlad registrering av ärendena. Efter registreringen bör riksantikvarieämbetet och statens historiska museer överlämna ansökan till annan tillståndsmyndighet för avgörande i den mån ansökan inte skall behandlas av riksantikvarieämbetet och statens historiska museer. Beslut bör meddelas den sökande direkt av tillståndsmyndigheten. Kopia av beslutet bör sändas till riksantikvarieämbetet och statens historiska museer. Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer bör följa utvecklingen inom samtliga föremålsområden och verka för en enhetlig praxis.

Det kan i vissa fall uppstå tvekan om vilken tillståndsmyndighet som skall vara beslutsmyndighet. Detta gäller t. ex. vissa konsthantverksprodukter som faller under såväl Nordiska museets som statens konstmuseers samlingsområden. I sådant fall bör riksantikvarieämbetet och statens historiska museer besluta om vilken tillståndsmyndighet som skall handlägga ansökningen. Den tillståndsmyndigheten får fatta beslut i ärendet först efter samråd med den eller de övriga tillståndsmyndigheter som är berörda. I ett sådant ärende skall ansökan avslås om någon av de berörda tillståndsmyndigheterna anser att tillstånd inte skall beviljas.

Tillstånd till utförelse av kulturföremål är i dag inte tidsbegränsat. Kulturrådet har utan någon motivering föreslagit att tillstånd till utförelse av kulturföremål skall vara giltigt under ett år efter meddelandet.

Jag har inte funnit skäl föreligga att föreslå en tidsbegränsning.

I likhet med kulturrådet anser jag att den som ansöker om utförelsetillstånd i princip själv skall vara skyldig att svara för en fotografisk basdokumentation av föremålet ifråga. Denna bör utgöras av ett tydligt, välliknande, svart/vitt fotografi i två kopior. Av kopiorna bör ett exemplar bevaras hos handläggande tillståndsmyndighet. Det andra kan användas för remissändamål och återställas till den sökande i samband med att beslut i ärendet meddelas.

Tillståndsmyndigheten bör ha möjlighet att medge undantag från kravet på en fotografisk basdokumentation. Så bör normalt bli fallet t. ex. då föremålen finns väl presenterade i konstkataloger eller på liknande sätt.

Av praktiska skäl bör fotografier inte heller krävas då ansökan gäller tryckta skrifter, kartor och bilder samt inte tryckta protokoll, brev, dagböcker, manuskript, noter och räkenskaper. Förteckning över det material som omfattas av ansökan bör dock inges på begäran av tillståndsmyndigheten. Vidare bör på begäran av tillståndsmyndigheten föremålen ställas till förfogande för besiktning.

2.3.7 Avgiftsfinansiering m. m.

Den lagreglering som jag föreslår kommer att innebära vissa utökade uppgifter för tillståndsmyndigheterna. Som jag tidigare har anfört bör de kostnader som härigenom uppstår täckas genom avgifter.

Kulturrådet har i sin rapport inte föreslagit ett avgiftssystem utan ansett att finansieringen skulle ske med ökade statliga medel.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer och Nordiska museet har i skrivelse den 26 januari 1981 hemställt att regeringen beslutar om uttagande av en stämpelavgift för meddelande av dispens från gällande exportförbud.

Kulturrådet har i sin anslagsframställning för budgetåret 1982/83 framhållit att behovet av den nya lagstiftningen är mycket stort. Även kulturrådet anser nu, till skillnad mot förslaget i rapporten, att det mot bakgrund av rådande statsfinansiella läge bör prövas om en finansiering av handläggningen kan ske genom någon form av avgiftsuttag.

Avgifterna kan utformas enligt endera av två modeller, nämligen som värderelaterade eller som kostnadsrelaterade avgifter. Vid beredningen av denna fråga har kontakter under hand tagits med riksrevisionsverket. Det har därvid framkommit att alternativet med kostnadsrelaterade avgifter är det lämpligaste. Värdrelaterade avgifter påminner om vad som traditionellt brukar betraktas som en skatt eller en punktskatt med avgiftsliknande karaktär. Arbetet med att första gången och därefter fortlöpande beräkna storleken på sådana värderelaterade avgifter kan bli betungande. Intäkterna av värderelaterade avgifter kan också tänkas komma att variera från tid till annan om avgifterna, som är antagligt, måste knytas till de aktuella kommersiella värdena på olika kulturföremål.

Avgifterna bör således vara kostnadsrelaterade. De bör med andra ord utgå med det belopp som motsvarar den genomsnittliga handläggningskostnaden. Det bör ankomma på regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela behövliga föreskrifter om avgifterna. Upplysningsvis vill jag emellertid ange hur jag tänker mig att ett sådant avgiftssystem bör utformas. Avgiften bör delas upp på en ansökningsavgift och en tillståndsavgift. För ansökan om utförelsetillstånd skall erläggas en ansökningsavgift till riksantikvarieämbetet och statens historiska museer

som jag ju tidigare har föreslagit bör få till uppgift att vara mottagande myndighet i fråga om ansökningar om utförelsetillstånd. Även om ansökan gäller flera föremål skall endast en ansökningsavgift utgå. Ansökningsavgiften är en förutsättning för att ansökan skall behandlas.

Om tillstånd beviljas skall en tillståndsavgift erläggas till tillståndsmyndigheten. Då en ansökan leder till avslag skall tillståndsavgift således inte utgå. I de fall prövningsarbetets omfattning inte påverkas av antalet föremål bör endast en tillståndsavgift utgå, t. ex. då ansökan gäller en servis, bestick och liknande men också då ansökan gäller s. k. parvaser och andra identiska föremål.

Det är svårt att ha en uppfattning om hur stort antalet ansökningar om utförelsetillstånd i framtiden kommer att bli. Antalet ansökningar om utförelsetillstånd under år 1980 uppgick till ca 500. Ansökningarna innehöll sammanlagt ca 1 500 föremål. Jag räknar med att antalet ansökningar och föremål i och med den nya lagstiftningen ungefär kan komma att fördubblas. Jag har vid denna beräkning tagit hänsyn till att föremålskategorierna utökas men att undantagsfallen samtidigt utvidgas.

De medel, som till följd av avgiftsbeläggningen, flyter in till tillståndsmyndigheterna bör få användas av dessa för att täcka de kostnader som är förbundna med handläggningen av utförelseärendena. Medlen får normalt inte användas för att anställa fast personal.

I detta sammanhang vill jag slutligen ta upp frågan om fortsatt behov av den s. k. förhandsgranskning som Nordiska museet f. n. gör. Museet har nämligen sedan början av 1970-talet på förhand granskat de föremål som utbjuds vid de stora kvalitetsauktionerna i Stockholm och vissa auktioner utanför Stockholm. Syftet är att kunderna vid auktionerna skall ha kännedom om vilka föremål som kan väntas få föras ut ur landet. Vid granskningen görs en bedömning av vilken ställning Nordiska museet som remissorgan kan väntas ta vid eventuella senare ansökningar om utförelse av de i auktionen ingående föremålen. Resultatet av denna bedömning anges i auktionskatalogerna. Förhandsgranskningen har tillkommit på begäran av auktionshandeln och kan ses som en form av service till dess kunder. Denna service är i dag kostnadsfri.

Jag har övervägt om tillståndsmyndigheterna bör ges möjlighet att meddela förhandsbesked. Eftersom man emellertid lika väl kan ansöka om utförelsetillstånd kan jag inte se att ett förhandsbesked, som givetvis också måste avgiftsbeläggas, skulle fylla någon självständig funktion. Jag finner därför att någon reglering om förhandsbesked inte bör ske.

2.3.8 *Bevärnsmyndighet m. m.*

Om riksantikvarieämbetet och statens historiska museer inte har beviljat tillstånd till utförelse kan man i dag besvara sig hos regeringen.

Kulturrådet har föreslagit att talan skall få föras hos kammarrätten i Stockholm om tillståndsmyndighet har avslagit en begäran om utförelsetillstånd.

Kammarrätten i Stockholm har i sitt remissvar tillstyrkt kulturrådets förslag och framhållit att kammarrätten i valet mellan tänkbara fullföljdsinstanser synes vara mest naturlig, även om prövningen i allmänhet torde vara av den arten att domstolen för sin bedömning i mycket blir beroende av särskild expertis. Nordiska museet däremot menar att vad som prövas vid tillståndsgivningen är en lämplighetsavvägning från antikvarisk och kulturpolitisk utgångspunkt av dem som besitter den högsta kompetensen i landet inom resp. ansvarsområde. Därför saknas det enligt museet grund för att föreslå en besvärssordning som innebär att ärende skall kunna överklagas till förvaltningsdomstol. Beslut skall i stället kunna överklagas hos regeringen.

I likhet med kulturrådet föreslår jag att kammarrätten blir fullföljdsinstans då en tillståndsmyndighet har avslagit en ansökan om tillstånd till utförelse.

Andra beslut som en tillståndsmyndighet har meddelat enligt den föreslagna lagen bör inte få överklagas.

Vad gäller påföljd för olovlig utförelse bör liksom f. n. gälla vad som stadgas i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

2.3.9 Undantag från lagstiftningen

Det kan i vissa fall visa sig obilligt att ett föremål inte skulle få utföras på grund av sin stora betydelse för det nationella kulturarvet. Jag föreslår därför att regeringen om synnerliga skäl föreligger får medge att kulturföremål som är av stor betydelse för det nationella kulturarvet får föras ut utan tillstånd. Tillståndsmyndigheten bör ha avslagit ansökan om tillstånd innan en framställning görs hos regeringen. Sådana synnerliga skäl kan föreligga när en enskild person av ekonomiska skäl är tvungen att sälja ett kulturföremål av stort ekonomiskt värde och det inte finns någon egentlig köpare i Sverige. Det kan också vara fallet då en utomlands bosatt person får ett kulturföremål i gåva och det skulle anses stötande om utförelse inte fick ske.

2.3.10 Ikraftträdande

Lagen bör träda i kraft den 1 juli 1982. Genom lagen bör kungörelsen (1927: 129) angående förbud mot utförelse från riket av vissa äldre kulturföremål upphävas. Om ansökan om utförelse har getts in före utgången av juni 1982 och gäller föremål som omfattas av 1927 års kungörelse bör äldre bestämmelser tillämpas vid prövningen av ansökningen. Tillstånd som har beviljats med stöd av 1927 års kungörelse bör fortfarande gälla.

2.4 Särskild inköpsordning för statliga förvärv av kulturföremål

Kulturrådet har föreslagit att ett inköpsanslag om 900 000 kr. inrättas för inköp av vissa kulturföremål. Med hänsyn till det samhällsekonomiska

läget kan jag inte tillstyrka detta förslag. Däremot anser jag att det särskilda riksstatsanslaget för inköp av vissa kulturföremål bör kvarstå. Anslaget inrättades fr. o. m. budgetåret 1965/66 och avser föremål av sådant konstnärligt, historiskt eller vetenskapligt värde att det är av synnerlig vikt att de behålls i Sverige.

2.5 Övervakning av utförselförbudets efterlevnad

Ett ställningstagande till förbud mot utförsel av kulturföremål bör grundas på kulturpolitiska överväganden och inte avgöras med hänsyn till svårigheterna att övervaka förbudets efterlevnad.

Kontroll av utförsel av föremål bör ske inom ramen för det ordinarie tullförfarandet. Tullmyndighet bör sålunda få bestämma vilka uppgifter som skall lämnas i samband med utförsel av föremål och vilka krav som skall ställas i fråga om uppgifternas styrkande.

Det ankommer på tullverket att vaka över att förbudet mot utförsel av kulturföremål efterlevs. Någon mer omfattande kontroll kan inte utövas. Kontrollen måste bygga antingen på en stickprovsmetod, enligt vilken kontrollobjekten väljs ut slumpvis eller på grundval av erhållna upplysningar.

Kontrollen över utförsel av kulturföremål består i allmänhet av en granskning av de anmälningshandlingar och andra dokument som exportören är skyldig att lämna till tullverket vid utförseln. Undersökning av de varor som har anmälts till utförsel förekommer endast i ringa utsträckning.

Tullverkets möjligheter att hindra illegal utförsel är begränsade och önskvärdheten av en ökad tullövervakning av utförsel förbudets efterlevnad måste vägas mot andra intressen i samband med trafiken över gränserna. Det är önskvärt att de nordiska tullmyndigheterna samarbetar i frågor om utförsel av kulturföremål. Det synes emellertid inte realistiskt att räkna med en utökad övervakning av utförseln av kulturföremål.

2.6 Information

Ett viktigt inslag när det gäller att skydda vårt kulturarv är att information om gällande bestämmelser sprids till allmänheten, till institutioner och organisationer samt till dem som yrkesmässigt har befattning med utförsel av kulturföremål. Jag delar kulturrådets inställning att informationen bör utformas så att den ger inte endast kännedom om rådande förbud utan också bidrar till förståelsen av värdet av att bevara och vårda kulturarvet.

Informationen till allmänheten kan ske genom många kanaler bl. a. genom press, radio och TV. Studieförbund, föreningar och organisationer som t. ex. hembygdsrörelser är andra möjliga informationskanaler.

Kulturrådet har föreslagit att ansvaret för information läggs på rådet. Som jag tidigare har föreslagit bör ansökningar om utförseltillstånd lämnas

in till riksantikvarieämbetet och statens historiska museer. Jag har även föreslagit att riksantikvarieämbetet och statens historiska museer bör följa utvecklingen inom samtliga föremålsområden och verka för en enhetlig praxis. Jag finner därför att riksantikvarieämbetet och statens historiska museer bör ansvara även för informationen. Därvid bör självfallet myndigheten samarbeta med andra berörda organ inte minst tullverket.

Jag har beräknat att informationsinsatser under budgetåret 1982/83 skall kunna utföras inom ramen för ett belopp om högst 200 000 kr. För angivna ändamål bör medel under anslaget Bidrag till särskilda kulturella ändamål vilket anslag står till regeringens disposition kunna utnyttjas.

3 Upprättat lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom utbildningsdepartementet upprättats förslag till lag om utförelse av vissa äldre kulturföremål. Förslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 4*.

4 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över lagförslaget.

5 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

Sammanfattning av rapport från kulturrådet 1979:5 Skydd mot utförsel av kulturföremål

Inledning

Regeringen har uppdragit åt statens kulturråd att i samråd med riksantikvarieämbetet och statens historiska museer samt Nordiska museet göra en värdering av erfarenheterna av gällande ordning i fråga om utförsel av kulturföremål. Rådet har också fått i uppdrag att avge de förslag som rådet kan finna påkallade med anledning av denna värdering.

Det utredningsarbete som föranletts av uppdraget har gjorts av en arbetsgrupp med justitierådet Ingrid Gärde Widemar som ordförande. Arbetsgruppen har i övrigt bestått av representanter för generaltullstyrelsen, Nordiska museet, riksantikvarieämbetet och statens historiska museer, riksarkivet, statens konstmuseer och statens kulturråd.

De nu framlagda förslagen gäller en utvidgning av gällande förbud mot att utan särskilt tillstånd föra ut vissa kulturföremål ur landet samt en omorganisation av myndighetsansvaret då det gäller utförselärenden. Vidare föreslås bl. a. ökade resurser för statliga inköp av kulturföremål.

Gällande lagstiftning

Nuvarande förbud mot utförsel av kulturföremål begränsas enligt gällande kungörelse från år 1927 i huvudsak till träföremål tillverkade före år 1860. Föremål som ingår i personligt bohag får dock föras ut ur landet när ägaren flyttar utrikes. I övriga fall skall tillstånd till utförsel inhämtas hos riksantikvarieämbetet och statens historiska museer.

Föremål som hör till fast fornlämning och till staten hembudspliktiga fornyfynd har ett indirekt skydd mot utförsel genom bestämmelserna i lagen om fornminnen.

Tidigare utredningar och initiativ i utförselfrågan

Frågan om utförselförbudets utformning och räckvidd har varit aktuell alltsedan förbudet infördes. Under senare år har frågan vid upprepade tillfällen behandlats i riksdagen. Kulturutskottet har bl. a. uttalat att det behövs ett effektivare skydd från samhällets sida mot utförsel av äldre kulturföremål. Också i Nordiska rådet har frågan varit uppe och rådet har rekommenderat ett ökat skydd mot utförsel av kulturföremål från de nordiska länderna och en harmonisering av dessa länders lagstiftning på området.

Utförselskydd i andra länder

Flertalet stater skyddar sitt nationella kulturarv genom begränsningar i rätten att föra ut kulturföremål ur landet. Samtliga länder i Norden utom Danmark har infört sådana begränsningar.

Utförselrestriktionerna i Finland och Norge och på Island är långtgående. Från Finland är det sedan år 1978 förbjudet att utan särskilt tillstånd föra ut över 50 år gamla kulturföremål. För föremål med utländskt ur-

sprung gäller dock att de under de senaste 70 åren skall ha varit minst 50 år i landet för att de skall omfattas av förbudet. I Norge är åldersgränsen 100 år oberoende av om föremålet har inhemskt eller utländskt ursprung. Samiska kulturminnen och minnen av framstående personer omfattas av utförselförbudet oberoende av föremålens ålder. På Island gäller utförselförbudet kulturföremål som är äldre än 100 år.

Vissa internationella överenskommelser

Inom ramen för det internationella kultursamarbetet har man genom avtal och rekommendationer dels sökt främja utbytet av kulturföremål länderna emellan, dels sökt hindra de negativa följderna av att föremål förts eller förs bort från ursprungsländerna.

Sverige har inte slutit några internationella kultur-, handels- eller andra överenskommelser som ställer hinder i vägen för att förbjuda utförsel av kulturföremål ur riket.

Det nuvarande utförselförbudets tillämpning

Ansökan om utförseltillstånd inges till riksantikvarieämbetet och statens historiska museer. Ett svartvitt fotografi i två exemplar skall medfölja ansökan. Så gott som samtliga ansökningar remitteras till Nordiska museet.

I de flesta fall kan ställning till ansökan tas på grundval av medföljande fotografier. I tveksamma fall besiktigas föremålet. Om föremålet finns utanför Stockholm kontaktas närmaste museum med sakkunskap på berörd föremålskategori och tjänsteman därifrån avger utlåtande efter undersökning.

Allmänt sett är bedömningen av ansökningarna om utförseltillstånd liberal då det gäller föremål från perioder från vilka det bevarade föremålsbeståndet är representativt och allmänt förekommande i landet. Ansökningarna beviljas så gott som genomgående då det klart framgår att föremålen tillverkats i annat land än Sverige. Ansökan beviljas i regel också då det gäller svensktillverkade föremål då utförsel avser gåva till svensk privatperson, företrädesvis släkting till givaren, bosatt i utlandet.

Ansökningar avslås i princip endast för unika föremål samt föremål som bevarats relativt intakta och som det inte längre finns ett representativt bestånd av i landet.

Åren 1971–1978 inlämnades ansökningar om utförseltillstånd för drygt 2 500 föremål. Av dessa avslögs ansökningar för 51 föremål, dvs. ca 2%.

Antalet ansökningar om utförseltillstånd har ökat kraftigt under 1970-talet. År 1978 inkom ansökningar om utförsel av ca 500 föremål. År 1979 beräknas antalet ansökningar komma att överstiga 1 000.

Under 1970-talet har ansökningarna om utförsel nästan uteslutande gällt möbler, vägg- och bordsur i foder samt urfoder. Den klart dominerande gruppen är sittmöbler. De ansökningar som avslagits har i första hand rört sittmöbler och byråer.

De föremål som ansökningarna gäller dokumenterades dels genom att ett av de två fotografier som medföljer ansökan arkiveras, dels genom att vissa uppgifter förs på registerkort.

Nordiska museet gör en förhandsgranskning av de föremål som utbjuds vid de stora kvalitetsauktionerna i Stockholm och vissa auktioner

utanför Stockholm. Därvid görs en bedömning av vilken ställning Nordiska museet som remissorgan kan ta vid eventuella senare ansökningar om utförsel av de i auktionen ingående föremålen. Resultatet av denna bedömning anges i auktionskatalogerna.

Tullverkets kontroll över utförseln av varor från riket är som regel begränsad till en granskning av de anmälningshandlingar och andra dokument som vederbörande exportör är skyldig att lämna till tullmyndigheterna i samband med utförseln. Varuundersökning eller annan fysisk kontroll av exportgods sker endast i form av stickprov.

Nuvarande särskild inköpsordning för utförselhotade kulturföremål

Sedan budgetåret 1965/66 har ett särskilt förslagsanslag tagits upp i riksstaten för inköp av kulturföremål. Anslaget disponeras enligt beslut av regeringen efter förslag av vederbörande myndigheter. Det kan belastas med högre belopp än 100 000 kr. om medelförbrukningen i efterhand anmäls för riksdagen.

Anslaget skall användas för inköp av utförselhotade kulturföremål av sådant konstnärligt, historiskt eller vetenskapligt värde att det är av synnerlig vikt att de behålls i Sverige.

Sammanlagt har myndigheternas ansökningar om medel från anslaget upptagit ett belopp om ca 1,5 milj. kr. Beviljade medel har uppgått till ca 1,1 milj. kr. av vilket belopp 750 000 kr. faller på inköpet av den s. k. Ängsöpokalen. I genomsnitt har medelförbrukningen per budgetår uppgått till ca 80 000 kr. (förvärvet av Ängsöpokalen frånräknat ca 26 000 kr).

Av ingivna 28 ansökningar om medel till inköp har 15 beviljats. Kungl. biblioteket svarar för 16 av de ingivna och 11 av de beviljade ansökningarna.

Handeln med kulturföremål

Den legala utförseln av kulturföremål som omfattas av utförselrestriktioner gäller till helt övervägande del möbler. I fråga om föremålstyper som inte omfattas av restriktionerna har det utländska intresset varit särskilt stort för keramiska föremål – särskilt de svenska 1700-talsfajanserna – och för det folkliga bonadsmåleriet.

Exporten av föremål som tillverkats efter år 1859 – och som således oberoende av art ligger utanför utförselförbudet – har sannolikt huvudsakligen gällt exklusivare typer av konsthantverk samt föremål av allmogekaraktär, exempelvis möbler.

Det ligger i sakens natur att det saknas uppgifter om storleken av den illegala utförseln av kulturföremål. Vissa iakttagelser har dock kunnat göras som tyder på att utförsel av möbler i icke ringa omfattning sker i strid mot gällande förbud.

Värdering av nuvarande förhållanden

En av kulturrådets arbetsgrupp genomförd enkät till museer och liknande institutioner pekar på att skyddet mot utförsel av kulturföremål bör utvidgas till att omfatta ett betydligt större antal föremålsgrupper än i dag. Det finns vidare bland de museer som besvarat enkäten en opinion för att åldersgränsen för skyddade föremål bör sänkas. Enkäten ger också uttryck

för behovet av intensifierade informationsinsatser rörande utförsel förbudet.

Kulturrådet finner i sin värdering av utförselskyddets nuvarande utformning att det inte är ändamålsenligt att skyddet för vissa föremål ges genom utförsel förbud och för andra genom statliga inköp. I princip bör utförsel förbudet täcka alla de föremål som anses böra stanna inom landet. Förbudet bör emellertid kompletteras med en särskild statlig inköpsordning för att möjliggöra förvärv av föremål som bedöms böra finnas i statlig ägo.

Gällande förbud mot utförsel av kulturföremål utformades med tanke på de behov som förelåg på 1920-talet. Antalet föremålsgrupper som i dag är i behov av skydd är betydligt större.

Beträffande den särskilda inköpsordningen för statliga inköp av utförselhotade föremål finner kulturrådet att den inte givit ett tillräckligt skydd för föremål som faller utanför det nuvarande utförsel förbudet. Inköpsordningen har haft mycket liten betydelse för att behålla andra föremål än böcker, arkivalier och liknande kvar i landet.

Dokumentationen av föremål som förs ut ur landet och för vilka ansökan om utförsel inges är i stort sett tillfredsställande.

Informationen om utförsel förbudet är däremot inte tillräcklig.

Utgångspunkter för förslagen

TVå av målen för den statliga kulturpolitiken har direkt anknytning till frågan om begränsningar av utförseln av kulturföremål. De är det s. k. bevarandemålet och målet om internationella kontakter. Det kan i detta sammanhang uppstå en konflikt mellan dessa mål. Man måste därför söka finna lämpliga avgränsningar dem emellan.

Ledande principer vid tillämpningen av bevarandemålet bör vara att samhällets insatser inte skall begränsas till ett passivt bevarande och att insatserna skall belysa hela folkets historia. En självklar förutsättning för ett levandegörande av äldre tiders kultur är att det finns ett materiellt underlag kvar från dessa kulturer, att föremål bevaras och vårdas med bibehållen identitet. I den mån föremålen ingår som viktiga delar i det svenska kulturarvet och belyser svensk kultur från gångna tider framstår det vanligtvis som angeläget att de behålls i Sverige.

Det ligger i sakens natur att ett förbud mot utförsel av kulturföremål utgår från bevarandemålet. Bevarandemålet får emellertid inte leda till kulturell isolationism och måste därför avvägas mot behovet av internationellt kulturutbyte. Ett kulturklimat uppstår i en dialog, både i form av tankar och föremål. Ett flöde av föremål över de nationella gränserna är ett oundgängligt inslag i kulturutbytet länderna emellan. Vårt nationella kulturarv inrymmer århundradens impulser utifrån och det är varken möjligt eller önskvärt att i dag söka begränsa denna stimulerande inverkan. Önskvärt är det av vikt att i utlandet sprida kunskap och intresse för svensk kultur, såväl äldre som samtida.

Förslag till utförsel förbud

Kulturrådet föreslår en särskild lag om utförsel förbud för vissa kulturföremål. För att föra ut föremål som omfattas av förbudet skall särskilt tillstånd fordras. Ansökningar om sådant tillstånd skall prövas av fem

myndigheter med var sitt ansvarsområde, nämligen kungl. biblioteket, Nordiska museet, riksantikvarieämbetet och statens historiska museer, riksarkivet samt statens konstmuseer (tillståndsmyndigheter). Ett nytt organ inom statens kulturråd – delegationen för skydd mot utförsel av kulturföremål – föreslås få vissa uppgifter i samband med utförselskyddet.

Utförselförbudet bör gälla föremål vars kvarhållande i landet är av stor betydelse för det nationella kulturarvet. De allmänt kulturhistoriska synpunkterna bör komma i första hand vid bedömningen. Av betydelse är här föremålens ålder, material och ursprung men också i vilket skick de bevarats, vilken miljö de representerar, om det är unikt och om det är typiskt för en försvinnande föremålskategori.

Inom kungl. bibliotekets ansvarsområde föreslås utförselförbudet gälla a) skrifter tryckta före år 1600, b) svenska författares och tonsättares efterlämnade manuskript och andra handlingar.

Inom Nordiska museets ansvarsområde föreslås utförselförbudet gälla a) möbler, husgeråd och annat bohag samt textilier, b) musikinstrument, c) instrument och apparater samt ur och andra föremål för tidsangivelse, d) dräkter och dräkttillbehör samt personliga prydnadsföremål, e) vapen och tillbehör till vapen samt fångstredskap, f) arbetsredskap, maskiner och transportdon samt g) föremål från samisk kultur.

Inom riksantikvarieämbetet och statens historiska museers ansvarsområde föreslås utförselförbudet gälla a) byggnader och byggnadsdelar samt föremål som utgjort fast inredning i byggnader, b) kyrkliga inventarier samt c) vissa fornfynd och skeppsvrak samt föremål som påträffats i närheten av sådana vrak och har samband med dessa.

Inom riksarkivets ansvarsområde föreslås utförselförbudet gälla arkivhandlingar och handskrifter som inte är att hänföra till svenska författares och tonsättares efterlämnade manuskript och andra handlingar.

Inom statens konstmuseers ansvarsområde föreslås utförselförbudet gälla a) målningar, teckningar, skulpturer och konsthantverk samt b) fotografiska bilder och negativ.

Utförselförbudet föreslås i princip gälla föremål som är äldre än 100 år. För föremål från samisk kultur, fotografiska bilder och negativ samt arkivhandlingar och handskrifter föreslås dock en 50-årsgräns. Föremål med utländskt ursprung skall ha funnits i landet under minst 100 år för att omfattas av utförselförbudet.

Undantag från utförselförbudet skall gälla utförsel som görs av offentlig institution och om kulturföremålet inom viss tid skall återföras till riket. Undantag skall också gälla kulturföremål som är personlig tillhörighet om ägaren avflyttar från riket för att bosätta sig i utlandet. I dessa fall skall inte särskilt tillstånd till utförsel erfordras.

Om inte särskilda skäl föreligger däremot skall ansökan om utförseltillstånd beviljas om utförsel avser a) föremål som genom arv, testamente eller bodelning tillfallit person som är bosatt utom riket, b) föremål som skall ingå i utländsk offentlig samling samt c) föremål med utländskt ursprung.

Också för övriga föremål förutsätts dispens från utförselförbudet ges i stor utsträckning.

De föremål för vilka ansökan om utförseltillstånd inges skall dokumenteras av vederbörande tillståndsmyndighet. Föremålen skall hållas tillgängliga för undersökning och dokumentation.

Den som ansöker om utförseltillstånd skall i princip själv vara skyldig att

svara för en basdokumentation av föremålen i fråga i form av svart/vitt fotografi. Gäller ansökan manuskript, arkivhandlingar eller fotografiska bilder och negativ skall i stället på begäran av vederbörande tillståndsmyndighet förteckning över materialet inges.

Särskild inköpsordning för statliga förvärv av kulturföremål

En särskild inköpsordning för statliga förvärv av föremål av stort kulturhistoriskt intresse föreslås finnas även i framtiden. Det primära syftet med inköp enligt denna särskilda ordning blir inte att behålla föremål inom landet utan att möjliggöra inköp av föremål som är av den karaktären att de bör finnas i statlig ägo. Den skall därmed kunna finansiera inköp också av andra föremål än sådana som omfattas av utförselförbud.

Delegationen för skydd mot utförsel av kulturföremål föreslås disponera ett anslag från vilket delegationen efter ansökan från tillstånds- och andra myndigheter kan fördela medel för inköp av kulturföremål. Det förekommer emellertid att föremål och samlingar betingar så stora belopp i inköp att vissa inköpsärenden även i framtiden måste underställas regeringen för avgörande.

Organisation

Det finns inte någon central myndighet som förfogar över sakkunskap inom samtliga de föremålsområden som innefattas i förslaget om utförselförbud. Beslut i frågor om utförsel måste därför spridas på ett flertal organ. Som framgått föreslås ansökningar om tillstånd till utförsel prövas av fem myndigheter.

De olika föremålsområden, som utförselförbudet föreslås omfatta, kan skilja sig åt vad gäller behovet av skydd och tyngdpunkten kan ligga på olika faktorer inom skilda föremålsområden vid bedömningen av ansökningar om utförseltillstånd. Bl. a. av dessa skäl är det av vikt att en samlad överblick över hela området kan erhållas. En myndighet bör därför få ansvaret för att följa utvecklingen inom samtliga föremålsområden. Denna uppgift föreslås ankomma på ett nytt organ inom statens kulturråd, delegationen för skydd mot utförsel av kulturföremål (utförseldelegationen).

Från allmänhetens synpunkt är det praktiskt att ansökningarna om utförseltillstånd kan lämnas in till en och samma myndighet oavsett vilken tillståndsmyndighet som fattar beslut i ärendet. Ansökningarna om utförseltillstånd föreslås därför ställas till utförseldelegationen, som sedan skall fördela ansökningarna på tillståndsmyndigheterna. Beslut skall meddelas den sökande direkt av tillståndsmyndighet.

I de fall ett ärende berör mer än en tillståndsmyndighet skall beslut om utförseltillstånd fattas i samråd mellan berörda myndigheter. Ansökan om utförseltillstånd skall avslås om någon av de berörda tillståndsmyndigheterna anser att sådant tillstånd inte skall beviljas.

Kulturrådet har övervägt möjligheterna till en decentralisering av beslut i tillståndsärenden till organ utanför Stockholm, främst till orter där utförsel av kulturföremål förekommer i stor utsträckning. Rådet har emellertid funnit att en sådan decentralisering är förenad med avsevärda svårigheter, bl. a. därför att de beslut det här gäller inte utan vidare kan åläggas kommunala organ. Till utförseldelegationens uppgifter skall dock höra att

undersöka möjligheterna för regionala och lokala organ att medverka vid behandlingen av ansökningshandlingar, dokumentera föremål och svara för informationsinsatser. Delegationen skall söka träffa de överenskommer med landstings- och primärkommunala organ som kan föranledas därav.

Utförseldelegationen skall vidare ha ansvaret för vissa informationsåtgärder och som ovan framgått disponera ett anslag från vilket delegationen efter ansökan kan fördela medel till inköp av kulturföremål.

Utförseldelegationen föreslås bli ett organ inom statens kulturråd. Den skall bestå av fem personer som utses av regeringen. Ordföranden bör vara ledamot i kulturrådets styrelse.

Information

Det är av betydelse att information om bestämmelserna om utförsel av kulturföremål sprids till allmänheten och till dem som yrkesmässigt har befattning med utförsel av sådana föremål. Informationen bör utformas så att den inte endast ger kännedom om rådande förbud utan också bidrar till förståelse av värdet att bevara och vårda kulturarvet.

Ansvaret för informationen till allmänheten, till handeln och till speditörsfirmorna föreslås ligga på utförseldelegationen. Ansvaret för informationen till tullpersonalen — bl. a. innefattande utbildningsinsatser — föreslås ligga på tullverket varvid samarbete med delegationen dock förutsätts.

Övervakning av utförselförbudets efterlevnad

Tullverkets möjligheter att hindra illegal utförsel är begränsad och önskvärdheten av en ökad tullövervakning av utförselförbudets efterlevnad måste vägas mot andra intressen i samband med trafiken över gränserna. Det synes inte realistiskt att räkna med en generell utökad övervakning av utförseln av kulturföremål. En förbättrad kontroll bör i stället kunna åstadkommas genom selektiva åtgärder där kontrollen inriktas på varusändningar som kan misstänkas innehålla föremål varom det här är fråga. Det är därvid av vikt att tullmyndigheterna uppmärksammas på transporter som kan tänkas innehålla utförselförbudna föremål. Härvid kan allmänheten, museer och liknande institutioner, hembygdsföreningar, den yrkesmässiga handeln med kulturföremål och speditörerna medverka.

Det är också önskvärt att slumpmässiga stickprovskontroller görs i ökad omfattning.

Kostnadssammansättning

Förslagen bör genomföras i ett sammanhang. Kulturrådet räknar med att det skall kunna ske budgetåret 1981/82.

De årliga kostnaderna för föreslagna reformer beräknas uppgå till ca 2 milj. kr. enligt nedanstående sammanställning.

Tillståndsmyndigheterna (sammanlagt)

Personal	350 000 kr.	
Expenser	300 000 kr.	650 000 kr.

Delegationen för skydd mot utförsel av kulturföremål

Personal	210 000 kr.	
Arvoden	40 000 kr.	
Expenser	50 000 kr.	
Information	200 000 kr.	
Anslag till inköp av kulturföremål	900 000 kr.	1 400 000 kr.
Totalt		2 050 000 kr.

De medel för inköp av kulturföremål som regeringen förfogar över föreslås utgå med oförändrat belopp (100 000 kr.).

Författningsförslag

Förslag till lag om förbud mot utförelse av kulturföremål

Häriigenom föreskrivs följande.

1 §

Kulturföremål får inte utföras ur riket utan tillstånd.

2 §

Med kulturföremål enligt 1 § avses

1. följande mer än 100 år gamla föremål och byggnader
 - a) byggnader och byggnadsdelar samt föremål som utgjort fast inredning i byggnader
 - b) kyrkliga inventarier
 - c) fornyfynd som avses i 10 och 11 §§ lagen (1942: 350) om fornminnen samt skeppsvrak och föremål som påträffats i eller i närheten av sådant vrak och har samband med detta enligt 9 a § nämnda lag
 - d) möbler, husgeråd och annat bohag samt textilier
 - e) musikinstrument
 - f) instrument och apparater samt ur och andra föremål för tidsangivelse
 - g) dräkter och dräkttillbehör samt personliga prydnadsföremål
 - h) vapen och tillbehör till vapen samt fångstredskap
 - i) arbetsredskap, maskiner och transportdon
 - j) målningar, teckningar, skulpturer och konsthantverk
 - k) skrifter tryckta före år 1600.
2. följande mer än 50 år gamla föremål
 - a) föremål från samisk kultur
 - b) fotografiska bilder och negativ
 - c) arkivhandlingar och handskrifter.

3 §

Tillstånd till utförelse av kulturföremål meddelas av kungl. biblioteket, Stiftelsen Nordiska museet, riksantikvarieämbetet och statens historiska museer, riksarkivet eller statens konstmuseer (tillståndsmyndigheter).

4 §

Utan hinder av vad som sägs i 1 § får kulturföremål utföras

1. om utförelsen sker av offentlig institution och kulturföremålet inom viss tid skall återföras till riket
2. om kulturföremålet är personlig tillhörighet och ägaren avflyttat från riket för att bosätta sig i utlandet
3. om kulturföremålet är tillverkat eller framställt utom riket och funnits i Sverige under högst 100 år.

5 §

Ansökan om utförelsetillstånd skall inges till statens kulturråds delegation för skydd mot utförelse av kulturföremål som skall överlämna ansökan till tillståndsmyndighet.

6 §

Till ansökan om utförseltillstånd skall fogas två fotografier av föremålen utom i de fall ansökan gäller arkivhandlingar, handskrifter, fotografisk bild eller negativ då på begäran av tillståndsmyndighet förteckning över föremålen skall inges.

Föremålen skall på begäran av tillståndsmyndighet tillhandahållas för besiktning. Tillståndsmyndighet äger rätt att i utförselärende kopiera arkivhandling, handskrift samt fotografisk bild och negativ.

7 §

Tillstånd till utförsel av kulturföremål är giltigt under ett år efter meddelandet.

8 §

Tullmyndighet skall som bevis för att föremål på grund av sin ålder inte är underkastat bestämmelserna i denna lag godta intyg av tillverkaren eller av offentlig kulturvårdande institution eller en av sådan institution anvisad sakkunnig.

Den som åberopar förhållande som avses i 4 § skall inför tullmyndighetens styrka förhållandet.

9 §

Har tillståndsmyndighet avslagit begäran om utförseltillstånd kan talan föras hos kammarrätten i Stockholm.

10 §

Om påföljd för olovlig utförsel av kulturföremål och för försök därtill finns bestämmelser i lagen (1960: 418) om straff för varusmuggling.

Denna lag träder i kraft den

Genom lagen upphävs kungörelsen den 6 maj 1927 (nr 129) angående förbud mot utförsel från riket av vissa äldre kulturföremål; dock att tillstånd till utförsel, vilket meddelats enligt kungörelsen, fortfarande skall gälla intill ett år efter lagens ikraftträdande.

Förslag till förordning om förbud mot utförsel av kulturföremål

1 §

I denna förordning meddelas vissa föreskrifter om sådana föremål som omfattas av lagen (1900: 000) om förbud mot utförsel av kulturföremål.

2 §

Ansökan om tillstånd till utförsel skall prövas av

1. riksantikvarieämbetet och statens historiska muscer beträffande
 - a) byggnader och byggnadsdelar samt föremål som utgjort fast inredning i byggnader
 - b) kyrkliga inventarier
 - c) fornfynd som avses i 10 och 11 §§ lagen (1942: 350) om fornminnen samt skeppsvrak och föremål som påträffats i eller i närheten av sådant vrak och har samband med detta enligt 9 a § nämnda lag.

2. Stiftelsen Nordiska museet beträffande

- a) möbler, husgeråd och annat bohag samt textilier
- b) musikinstrument
- c) instrument och apparater samt ur och andra föremål för tidsangivelse
- d) dräkter och dräkttillbehör samt personliga prydnadsföremål
- e) vapen och tillbehör till vapen samt fångstredskap
- f) arbetsredskap, maskiner och transportdon
- g) föremål från samisk kultur.

3. statens konstmuseer beträffande

- a) målningar, teckningar, skulpturer och konsthantverk
- b) fotografiska bilder och negativ.

4. kungl. biblioteket beträffande

- a) skrifter tryckta före år 1600
- b) svenska författares och tonsättares efterlämnade manuskript och andra arkivhandlingar.

5. riksarkivet beträffande

övriga arkivhandlingar och handskrifter.

3 §

Tillståndsmyndighet skall när så erfordras bereda annan institution eller organisation tillfälle att yttra sig över ansökan om utförseltillstånd.

I de fall en ansökan berör mer än en tillståndsmyndighet skall delegationen för skydd mot utförsel av kulturföremål i samband med att den överlämnar ansökan till viss tillståndsmyndighet ange att samråd skall ske i samråd med annan tillståndsmyndighet.

Ansökan om utförseltillstånd skall avslås om någon av de berörda tillståndsmyndigheterna anser att tillstånd inte skall beviljas.

4 §

Om kulturföremål som avses i lagen om förbud mot utförsel av kulturföremål genom arv, testamente eller bodelning tillfallit person, som är bosatt utom riket skall tillstånd till utförsel medges om inte särskilda skäl föreligger däremot.

5 §

Tillståndsmyndighet skall för kännedom till delegationen för skydd mot utförsel av kulturföremål översända beslut i utförselärende.

Sammanställning av remissyttranden över kulturrådets rapport (1979: 05) Skydd mot utförsel av kulturföremål

1. Allmänt

Det övergripande syftet med kulturrådets förslag, nämligen att förhindra att det svenska kulturarvet utarmas genom en okontrollerad utförsel av kulturföremål, har fått ett övervägande positivt bemötande. *Rikspolisstyrelsen, fideikommissnämnden, armémuseum, RRV, riksarkivet, RAA, statens konstmuseer, LSH, Svenska unescorådet, Vitterhetsakademien, Akademien för de fria konsterna, Tekniska museet, Länsmuseernas samarbetsråd, Göteborgs museinämnd, Malmö museinämnd, Museet i Halmstad, Museet i Varberg, Västerbottens museum, Österlens museum, Riksförbundet för hembygdsvård, Svenska ungdomsringen för bygdekultur, Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, LO, TCO, och SACO/SR* stöder rapportens huvudtanke att det nuvarande förbudet mot utförsel av kulturföremål bör utvidgas.

Rikspolisstyrelsen anser det angeläget att samhället reagerar mot en okontrollerad utförsel av kulturföremål som är kommersiellt betingad och ofta kulturpolitiskt negativ. *Armémuseum* anser att rådets avvägning mellan bevarandemålet och målet att stödja internationellt kulturutbyte har givits en i huvudsak riktig utformning, även om vissa detaljer kan diskuteras. *Statens konstmuseer* delar i princip den uppfattning som kommer till uttryck i rapportens utgångspunkter för förslagen, och den tämligen liberala syn på problematiken som där redovisas. *LSH* instämmer i kulturrådets uppfattning att bevarandemålet inte får leda till kulturell isolationism. Riskerna för att den föreslagna lagen skulle få sådana konsekvenser bedömer livrustkammaren som obefintliga, och vill också betona att helhetsbedömningar skall ligga till grund för utförsel förbudets utformning. *Vitterhetsakademien* anser det viktigt att uppmärksamheten på exporten av svenska kulturföremål skärps, och att lämpliga åtgärder planeras för att förhindra ett icke önskvärt utflöde. *Tekniska museet* menar att arbetsgruppen har gjort ett gott arbete genom att grundligt analysera de besvärliga problem som hänger samman med museernas föremålsvård. Utförseln leder till en utarmning av landets kulturarv, trots att det också förekommer en icke obetydlig import av antikviteter. *Länsmuseernas samarbetsråd* anser att de kulturhistoriska synpunkterna bör väga tyngst vid bedömningen av bevarande av det nationella kulturarvet i Sverige. Mindre vikt bör fästas vid de praktiska svårigheter som en noggrann kontroll kommer att medföra. Ett utförsel förbud i sig medverkar aktivt till ett bevarande. *Museet i Varberg* och *Västerbottens museum* ser det som värdefullt med en central överblick av kulturarvet och tillstyrker förslaget om fem tillståndsmyndigheter med ett övergripande organ inom statens kulturråd. *Landstingsförbundet och Svenska kommunförbundet* anser det viktigt att samarbete med regionala och lokala museer och organ etableras, och ställer sig positiva till medverkan i den utsträckning resp. resurser tillåter. *TCO* har inga invändningar mot den föreslagna omorganisationen av myndighetsansvaret, men förutsätter att erforderliga medel anslås utan att begränsningar av motsvarande storlek görs på andra delar av kulturbudgeten. *RRV, statens konstmuseer, Akademien för de fria konsterna och*

Göteborgs museinämnd delar rådets uppfattning att dispenser från utförselförbudet skall ges i stor utsträckning, och understryker vikten av generositet i tillståndsgivningen.

Flera instanser framför kritik mot kulturrådets förbudskonstruktion. *Fideikommissnämnden och kammarrätten i Stockholm* avstyrker en lagstiftningsteknik som innebär att regleringen utformas som ett omfattande straffsanktionerat totalförbud mot export, trots att avsikten är att den allt övervägande delen av föremålen i praktiken skall ges utförseltillstånd. Begränsningar måste eftersträvas så att skyldigheten att söka tillstånd radikalt inskränks, gärna genom stora generella undantag enligt brittisk eller västtysk modell. Även *statens konstmuseer och svenska konst- och antikhandlareföreningen* menar att utförselförbudet i enlighet med den brittiska modellen inte bör gälla enskilda föremål vars värde understiger en viss summa.

Göta hovrätt hävdar att en förutsättning för att kunna förstå innebörden av de i lagtexten angivna föremålsgrupperna är att man har tillgång till förklaringen i rapporten. Det kan rimligtvis inte begäras av en enskild person att han före utförsel skall gå igenom denna katalog. Motsvarande synpunkter gör sig också gällande vid kontrollen av lagens efterlevnad. Om en reglering av utförseln av dessa föremål anses nödvändig, torde det vara lämpligare med ett särskilt tillståndstvång för föremålen ifråga. *Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige* är tveksam till ett skärpt utförsel förbud. Definitionen av kulturföremål är oklar, och gränserna för prövning och eventuellt förbud tycks vara svåra att dra. Med en strängare lag med ett omfattande prövningsförfarande och en byråkratisk handläggning kommer överträdelserna att bli många och den negativa effekten en utbredd misstro. *Husgerådskammaren* känner tveksamhet inför de föreslagna åtgärderna. Att stifta lagar som man på förhand kan ana endast i ringa utsträckning kommer att efterlevas förefaller diskutabelt. *Museet i Halmstad* betonar svårigheterna att bedöma båda det faktiska behovet av och möjligheterna att upprätthålla ett så omfattande lagskydd som det föreslagna. Museet noterar också att överblicken av föremålsbeståndet i vårt land, i offentlig och privat ägo, är bristande. En inventering hade kunnat leda till en annorlunda utformning av lagen.

Fideikommissnämnden, Göta hovrätt och kammarrätten i Stockholm menar att den föreslagna administrationen blir tung och osmidig och alltför omfattande i förhållande till sitt syfte. *Kammarrätten* och *Vetenskapsakademien* anser att ett utförsel förbud av den omfattning rapporten anger svårligen kan bli effektivt utan en betydande och kostsam kontrollapparat. *Stockholms handelskammare* menar att förbudet får negativa konsekvenser och inte kommer att kunna övervakas. Enligt *SACO/SR:s* mening innebär förslaget ett omfattande arbete för berörda myndigheter. En så noggrann prövning som förslaget förutsätter kommer troligen att kräva större resurser än rapporten angivit för att inte medföra praktiska olägenheter, och förslaget medför också risk för att den illegala utförseln av föremål kommer att öka kraftigt. *Brottsförebyggande rådet* menar att förslaget innebär en icke obetydlig nykriminalisering som kommer att ta rättsväsendets resurser i anspråk. I den mån reformen innebär att tullverket tvingas överföra resurser från t.ex. narkotikabekämpning till utförselkontroll av kulturföremål vill rådet avstyrka förslaget.

Nordiska museet anser att det konkreta förslaget är oklart. En så stor ekonomisk och personell satsning som rapporten föreslår är rimlig endast

om man avser att verkligen kvarhålla kulturföremål i landet och inte enbart nöjer sig med en samling bilder som dokumenterar det utförda. Bevarandemålet är långt viktigare än målet om internationellt kulturutbyte, vilket i alla tider främst gällt det nyskapade och samtida materialet. *Svenska konst- och antikhandlareföreningen* anser att det största hotet mot landets kulturföremål ligger i den okunnighet hos många som tar sig uttryck i t. ex. avlutning av målade möbler, utbyte av originaldelar, olämplig förvaring osv. Ett vidgat utförselförbud kan äventyra det goda förhållandet mellan antikhandeln och museerna, då museitjänstemännen kommer att uppfattas som myndighetspersoner enligt förslaget. Förslaget för med sig en väsentligt ökad byråkrati och kan leda till en konstlad, låg prisnivå på svenska föremål som i sin tur kan fresta många mindre nogräknade personer till försök till olaga utförsel.

Göta hovrätt och kammarrätten i Stockholm anser också att mot förslaget talar att Sverige har ett starkt intresse av att självt kunna berika sin kultur med föremål av utländskt ursprung, och hovrätten anser att de föremålsgrupper i Sverige som idag hotas av utarmning torde vara fåtaliga. *Stockholms handelskammare och AB H. Bukowskis konsthandel* anser att de anförda skälen för ett utökat skydd mot utförsel av kulturföremål inte motiverar de föreslagna ingreppen i den fria handeln över gränserna, och Bukowskis menar att de föreslagna exportbegränsningarna skulle påverka det internationella utbytet negativt. Från svensk sida borde man i stället verka för att det fria kulturutbytet över gränserna underlättas.

I stället för det föreslagna utförselförbudet anser ett flertal remissinstanser att det vore lämpligt att inrikta samhällets insatser på en positiv inköpspolitik, varigenom på ett enklare och billigare sätt omistliga föremål skulle kunna bevaras i landet. Denna uppfattning framförs av *fideikommissnämnden, kammarrätten i Stockholm, Vetenskapsakademien, Vitterhetsakademien, Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige, Husgerådskammaren och Sveriges konst- och antikhandlareförening. Bukowskis konsthandel* anser att materiella resurser i stället för att läggas på administration av förbudslagar bör tillställas samhällets kulturella institutioner i deras allt viktigare uppgift att höja och utveckla allmänhetens intresse för kulturarvet.

Kommerskollegium kan inte finna att kulturrådets förslag till utförsel förbud strider mot några överenskommelser eller konventioner som Sverige slutit resp. ratificerat. *Etnografiska museet och svenska unescorådet* konstaterar att frågan om utförsel av kulturföremål har en klar anknytning till frågan om återlämnande av kulturföremål till deras ursprungsländer. Museet menar att prövningen av utförsel av föremål som varit i Sverige i mer än 100 år borde ske i detta sammanhang. Rådet finner det angeläget att frågan om en svenska anslutning till unescokonventionen år 1970 ånyo prövas. En svensk ratificering av konventionen skulle innebära att Sverige på ett tydligt sätt visar sin internationella solidaritet och förståelse för andra länders behov av skydd för sitt kulturarv. Museet framhåller att man vid förvärv av föremål anser sig böra vägledas av 1970 års konvention om åtgärder mot olaglig import, export och förvärv av kulturföremål.

Att frågan om ett svenskt ställningstagande till internationella konventioner som berör ämnesområdet bör prövas föreslås också av *RAÄ, Vitterhetsakademien, Läns museernas samarbetsråd och Museet i Halmstad. Samarbetsrådet, fideikommissnämnden, Museet i Varberg, Västerbottens museum och riksförbundet för hembygdsvård* anser också att en eventuell

lagstiftning bör samordnas med motsvarande lagstiftning i de nordiska länderna. Västerbottens museum framhåller den nordiska kulturella samhörigheten, främst på det samiska området.

För att bättre kunna bemästra utförelseproblematiken understryker *Vitterhetsakademien*, *Husgerådskammaren* och *Sveriges konst- och antikhandlareförening* det viktiga i att man från de kulturvårdande myndigheternas sida söker upprätta ett förtroendefullt samarbete med den etablerade konsthandeln.

2. Föremål, föremålsgrupper och åldersgränser

Flera instanser, bl. a. *Vitterhetskademien*, *Akademien för de fria konsterna*, *Museet i Halmstad* och *Museet i Varberg* anser det nödvändigt att vissa föremål och föremålsgrupper icke får utföras ur Sverige utan tillstånd. Akademien för de fria konsterna anser att man därigenom uppnår åtminstone att föremålen är registrerade och dokumenterade när de lämnar Sverige. Det kan också vara av vikt att veta var de befinner sig vid önskan om inlån till utställningar. Museerna i Halmstad och Varberg tillstyrker en rullande åldersgräns, kopplad till föremålets ålder. *Halmstads museum* och *Göteborgs museinämnd* anser att de föreslagna gränserna om 100 och i vissa fall 50 år är ändamålsenliga, även om museet påpekar att skydd inte ges åt alla de i rapporten som utförelsehotade nämnda exemplen.

Vissa instanser, framför allt *fideikommissnämnden*, *kammarrätten i Stockholm* och *Göta hovrätt*, efterlyser en klarare definition av begreppet kulturföremål och bestämda avgränsningar för utförelseförbudet. Fideikommissnämnden hävdar att utredningen har valt att inte definiera begreppet kulturföremål eller precisera det i lagtexten. Rimligen bör emellertid en begränsning ligga i själva ordet och inte endast i uppräkningslistan av föremål. Vissa föremålsgrupper i förslaget har en så vid omfattning att en efterlevnad av utförelseförbudet ter sig närmast omöjlig. Nämnden anser det nödvändigt med avgränsningar exempelvis genom att register upprättas på utförelseförbudna objekt, genom utförliga exemplifieringar och specificeringar som i finsk och norsk lagstiftning på området, eller genom värdepappersbegränsningar.

Riksarkivet anser det tillfredsställande att arkivhandlingar och handskrifter innefattas i förbudet mot utförelse. Därigenom skyddas autografer, brev, dagböcker och manuskript av stort kulturvärde, liksom kartor, ritningar och pergamentsfragment, vilka sedan länge funnit vägen till utländska samlare. Tidsgränsen 50 år har emellertid kritiserats av de flesta landsarkiven och andra arkiv. Arbetarrörelsens arkiv har med hänvisning till bokföringslagens bestämmelse att företags räkenskapsmaterial skall bevaras i ordnat skick i minst 10 år föreslagit att tidsgränsen för arkivhandlingar sätts vid 10 år. Riksarkivet ansluter sig till detta förslag förutsatt att det kan förenas med tullverkets krav på klara övervakningsregler. *Riksarkivet*, liksom *KB*, *LO*, *SACO/SR* och *Svenska ungdomsringen för bygdekultur*, ansluter sig i detta sammanhang till yrkandet i Josef Edströms särskilda yttrande, att utförelseförbudet skall omfatta svenska författares och tonsättares efterlämnade manuskript och andra handlingar oavsett ålder.

LSH anmärker att äldre böcker i stor utsträckning ställs utanför lagskyddet, eftersom förslaget endast omfattar böcker tryckta i Sverige före år 1600. Böcker eller boksamlingar som har haft stort inflytande på svensk

kulturliv faller utanför utförsel förbudet därför att böckerna kan vara tryckta utomlands. Enligt förslaget skyddas endast den ur internationell synpunkt synnerligen blygsamma kvantitet svenska skrifter som tryckts före år 1600. Att ett (svenskt) tryck finns i kungl. biblioteket gör f. ö. enligt *LSH* och *KB* inte alla andra exemplar ointressanta, eftersom varje exemplar ofta har unika kvaliteter genom bokbandets konsthandverk, bokens ägare, marginalkommentarer osv. *LSH* och *KB* anser det anmärkningsvärt att utredningen inte preciserat bokband som en skyddsvärd typ av konsthandverk.

RAÄ fäster uppmärksamheten på en fråga som man inte anser kan lösas genom bestämmelser om utförsel av kulturföremål, nämligen skyddet av sådana samlingar där värdet ligger i enheten eller totaliteten snarare än i de enskilda objekten. Hur ett skydd mot skingring av dylika samlingar skall kunna utformas får enligt ämbetets mening närmare utredas, möjligen i samband med den översyn av kulturminnesvårdens speciallagstiftning som nyligen påbörjats. *LSH* hävdar att den föreslagna lagen inte ger något underlag för skydd av samlingar av böcker såsom folkrörelsebibliotek, sockenbibliotek, m. m. Ej heller finns möjlighet att hindra skingring av enskilda personers boksamlingar, eller boksamlingar som ger information om idéspridning och opinionsbildning. Alla dessa kategorier bör enligt *LSH* omfattas av ett utförsel förbud som dock måste utformas så att det inte skadar antikvariatbokhandeln.

SACO/SR anser att kartor utförda av svenskar före år 1800 bör definieras som kulturföremål och skyddas av lagen mot utförsel. *KB* föreslår ett förtydligande i lagtexten så att begreppet tryckta skrifter får omfatta även tryckta kartor och bilder.

Statens konstmuseer, Fotografiska museets vänner och LO menar att åldersgränsen 50 år för fotografiskt material är för lång. Statens konstmuseer föreslår att skyldighet till utförseltillstånd inträder omedelbart efter vederbörande fotografs död. Kartläggningen av den svenska fotografins historia och utveckling pågår, och innan detta arbete slutförts är det viktigt att också relevant 1900-talsmaterial skyddas. Statens konstmuseer och Fotografiska museets vänner anser att begreppet fotografiska bilder i lagen om utförsel förbud måste omfatta fotografiska bilder oavsett underlaget, dvs. fotografier på papper, metall, glas, porslän och vaxduk, diapositiv samt negativ. Någon åtskillnad mellan svartvitt och färg görs ej.

Länsmuseernas samarbetsråd anser att filmupptagningar bör behandlas enligt samma regler som fotografi, då filmdokumentationen har stor betydelse för kunskapen om 1900-talets samhällsförändringar. *Akademien för de fria konsterna* noterar att rapporten har bortsett från att även grafiska blad, särskilt äldre sådana, kan ha karaktären av unika konstföremål. Sådana verk är mycket begärliga på den internationella marknaden och bör skyddas. Arkitekturritningar nämns inte heller i rapporten. Det är emellertid känt att den internationella konsthandeln, sedan den hårt exploaterat fotografin, nu börjat intressera sig för bl. a. arkitekturritningar. Det vore olyckligt om ritningar till byggnader och anläggningar i Sverige okontrollerat och därmed oregistrerat finge utföras ur landet.

LSH föreslår att även mer än 100-åriga naturaliesamlingar bör skyddas med utförsel förbud, samlingar av den typ som bl. a. finns i våra äldre gymnasieskolor och som ständigt hotas av skingring. *Naturhistoriska riksmuseet* föreslår däremot att det föreslagna utförselskyddet i överensstämmelse med utredningen icke skall omfatta naturföremål. Föremål eller

samlingar av detta slag som f. n. befinner sig i privat svensk ägo och riskerar att förloras till utlandet är alltför få för att motivera en generell lagstiftning om utförselförbud.

Armémuseum påpekar att förslagets generella åldersgräns innebär att större delen av kommunikationshistorien lämnas oskyddad, t. ex. hela Flygvapenmuseums insamlingsområde, bilismen och andra delar av teknikhistorien. För teknikhistoriska föremål synes en 50-årsgräns vara berättigad. På grund av en bristfällig uppräknings av föremål faller f. ö. all militär utrustning utom vapen och uniformer utanför skyddet, t. ex. stora samlingar av konsthistoria, textilhistoria och heraldik. *Tekniska museet* framhåller vikten av att lärdomshistoriskt och teknikhistoriskt intressant material skyddas, t. ex. olika vetenskapliga instrument och apparater. Hårtill anknyter vissa slags böcker och annan skriftlig dokumentation, t. ex. observationsjournaler och dagböcker, även vissa typer av bildmaterial. *Vetenskapsakademien* finner det däremot vanskligt att denna kategori av instrument och apparater omfattas av utförselförbud. I ett större perspektiv är det icke opåkallat att utländska museer får tillfälle att förvärva svenska instrument. Antal föremål som kan bedömas som omistliga torde vara jämförelsevis få, och har sällan ett sådant värde att de inte skulle kunna införlivas med de svenska offentliga samlingarna.

Sjöhistoriska museet anmärker att kulturhistoriska värdefulla fartyg och båtar saknar skydd i kulturrådets förslag. Vidare anser museet att den stora föremålsgruppen nautica, särskilt äldre fartygsporträtt, hotas av utarmning. Förutsättningen för att i framtiden kunna bedöma föremålets kulturvärde är ett totalt genomförande av databaserade registersystem. Genom registrering vid utförselkontroll kan en önskad överblick och dokumentation av svenska nautica i utlandet erhållas. *Nordiska museet* finner att en kategori föremål fallit bort, nämligen föremål använda inom sociala organisationer såsom skråväsende, roteväsende och fackföreningar. *Husgerådskammaren* anser att för kulturföremål som antingen genom märkning eller på goda grunder kan bestämmas vara tidigare kunglig eller statlig egendom och därigenom tillhöriga de kungliga slottens miljöer bör exportförbud i alla tänkbara fall vara gällande. Detta bör avse föremål tillverkade såväl i Sverige som utomlands. *Postmuseum* påpekar beträffande det filatelistiska området att rapportens användning av termen helsaker är något oegentlig. Den avsedda meningen bör täckas av formuleringen kuvert med innehåll.

Enligt lagförslaget måste dispensansökan inges vid tillfälliga resor utomlands för personliga tillhörigheter som t. ex. smycken eller brev som omfattas av utförselförbud. *Fideikommissnämnden*, *kammarrätten i Stockholm*, *Nordiska museet*, *Halmstads museum* och *Varbergs museum* avstyrker detta förslag. Det kan mycket lätt oavsiktligt överträdas, det kräver en alltför omfattande byråkratisk handläggningsapparat, och det kan omöjligt övervakas. Förslaget gör också undantag för föremål i privat ägo då ägaren avflyttar från riket för att bosätta sig i utlandet. Enligt *rikspolisstyrelsens* uppfattning borde anmälningsplikt införas i dessa fall, vilket knappast skulle vara något större ingrepp i den personliga integriteten. Därigenom skulle man dessutom få en dokumentation över svenska kulturföremål som förts ut ur riket.

Rapporten föreslår att föremål med utländskt ursprung skall ha funnits i landet i minst 100 år för att omfattas av utförselförbudet. *Statens konstmuseer* anser att konsekvenserna kan bli besvärliga. För mycket få gamla

samlingar och föremål finns klara papper på att de funnits i Sverige i över 100 år. Det kan ofta vara lätt för en säljare att påstå att ett föremål kommit in i landet senare, men svårt och tidsödande att bevisa motsatsen. Statens konstmuseer anser också att det i vissa fall kan te sig angeläget att även senare inkomna utländska föremål införlivas med en statlig samling. En möjlighet vore då att låta samma regel gälla här som för svenska föremål, nämligen att de är över 100 år gamla. En sådan regel tillämpas i många länder.

Fideikommissnämnden vill helt allmänt uttala tveksamhet inför omfattningen av utförselskyddet för föremål med utländskt ursprung. För den stora merparten kulturföremål med utländskt ursprung torde endast undantagsvis utförselskydd behövas. 100-årsgränsen i undantagsregeln framstår därför som kort också med hänsyn till de uppställda målen. En förteckningsmetod kan när det gäller utländska föremål få en vidgad användning. *Länsmuseernas samarbetsråd* anser att verk utförda av svenska konstnärer utomlands icke bör undantagas från utförselbudet, då i annat fall för den svenska konsthistorien synnerligen viktiga verk kan utföras fritt.

3. Tillståndsmyndigheter

Kulturrådet föreslår att ansökningar om utförseltillstånd skall prövas av fem myndigheter med var sitt ansvarsområde, nämligen kungl. biblioteket, Nordiska museet, riksantikvarieämbetet och statens historiska museer, riksarkivet samt statens konstmuseer. Förslaget synes *KB* ändamålsenligt. Däremot ifrågasätts förslaget om delegationen för utförselärenden; en av tillståndsmyndigheterna, t. ex. riksantikvarieämbetet, borde hellre tilldelas de uppgifter som den föreslagna delegationen eljest skulle få. *Statens konstmuseer och kommunförbundet* anser att principen att den ansvariga myndigheten skall stå för sina samlingsområden utan tvivel är riktig. Att i detalj uppräknat vad resp. tillståndsmyndigheter ansvarar för verkar däremot enligt statens konstmuseer mindre väl motiverat. Ett exportlicensförfarande på alla de uppräknade föremålen skulle för övrigt innebära en helt omöjlig pappersexercis.

RAÄ anser att det måste bli angeläget för tillståndsmyndigheterna att vidga och fördjupa sina kunskaper om det samlade beståndet av kulturföremål, så att bedömningen av vilka föremål som måste betraktas som omistliga blir så väl grundad som möjligt. *Riksarkivet* har ingenting emot att fungera som tillståndsmyndighet för arkivhandlingar och handskrifter i enlighet med rapportens förslag. Verket finner sig väl ägnat att åtaga sig uppgiften. Om tillståndsverksamheten blir oväntat stor, kan riksarkivet emellertid tvingas begära medel till en deltidstjänst. *SACO/SR* föreslår att riksarkivet och kungl. biblioteket skall samråda i ärenden som rör utförsel av enskilda arkiv samt bl. a. författarens och tonsättarens efterlämnade manuskript. *KB* vill däremot ifrågasätta behovet av den föreslagna skyldigheten att samråda med riksarkivet då det gäller utförsel av författarens och tonsättarens efterlämnade manuskript och andra handlingar.

Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige framhåller att om förslaget till ny lag går igenom måste en personalförstärkning genomföras vid Kulturhistoriska museet i Lund. Museets personal har redan nu stora ansvarsområden och kulturrådets förslag skulle kräva en personalförstärkning på handläggarnivå. *Statskontoret* anser att kostnaderna för pröv-

ning av tillståndsärenden liksom hittills bör bestridas av medel som tillståndsmyndigheterna disponerar för sin reguljära verksamhet. Tillkommande kostnader till följd av en ökad ärendevolym bör i första hand mötas genom omprioritering och/eller omfördelning av arbetsuppgifter inom resp. tillståndsmyndighet.

Armémuseum föreslår att statens försvarshistoriska museer blir tillståndsmyndighet för det militärhistoriska föremålsbeståndet i stället för Nordiska museet, eftersom det senare har bristande sakkunskap på området. *Vetenskapsakademien* anser det bäst att Tekniska museet, vilket äger erforderlig kompetens på området, skall vara instansen för yttranden angående utförelse av teknikhistoriska instrument och apparater i stället för Nordiska museet. *Sveriges konst- och antikhandlareförening* finner det anmärkningsvärt att Nordiska museet och inte Nationalmuseum föreslås som tillståndsmyndighet när det gäller föremål för högrestandskulturen. Föreningen framhåller också att om förslaget till utökat exportförbud genomförs måste höga kompetenskrav ställas på dem som har att bedöma om exporttillstånd skall beviljas.

Göteborgs museinämnd uppger att för föremål inom Nordiska museets ansvarsområde saknas angivelse om utförelseförbud mot segelfartyg; det finns en överhängande risk att sådana fartyg försäljs till utländska köpare. För föremål inom riksantikvarieämbetet och statens historiska museers område framgår inte att restriktionerna skall omfatta även föremål som tillhört församlingar inom frikyrkorna. *Same-Ätnam* anser att under riksantikvarieämbetet och statens historiska museers ansvarsområde skall inräknas även utförelseförbud av samiska forn- och kulturlämningar. *Same-Ätnam* kräver att detta förs in i lagen om förbud mot utförelse av kulturföremål, eftersom de samiska forn- och kulturlämningarna inte skyddas i lagen om fornminne. *Same-Ätnam* tillstyrker förslaget om 50-årsgränsen för sameföremål och anser att Nordiska museet vid prövning av utförelse av samiska kulturföremål skall höra *Same-Ätnam*.

JK bekräftar kulturrådets påstående att det är möjligt att i lag fastställa att Nordiska museet skall vara tillståndsmyndighet i utförelsefrågor. *JK* har ingen erinran häremot, men påpekar att en särskild bestämmelse i den föreslagna lagen synes nödvändig, vari det stadgas att förvaltningslagen skall äga motsvarande tillämpning för stiftelsen Nordiska museet som om stiftelsen drevs av staten, landsting eller kommun. *JK* saknar vidare föreskrifter om beslutsbehörigheten inom museet när det gäller ärenden om utförelsetillstånd. Det är en brist att kulturrådet inte tagit upp frågan om statens skadeståndsansvar vid fel eller försummelse från museets sida vid handläggning av tillståndsärenden.

Kammarrätten i Stockholm förutsätter att uppgiften för Nordiska museets del utformas så att stiftelsen inom det aktuella området blir att betrakta som myndighet. Av rättssäkerhetsskäl anser kammarrätten också att talan måste kunna föras mot avslagsbeslut av aktuellt slag. I valet mellan tänkbara fullföljdsinstanser synes kammarrätten vara mest naturlig. De tänkta tillståndsmyndigheterna ligger alla inom kammarrättens domkrets. Det synes lämpligt att sakkunskap ifråga om rättstillämpningen på området sålunda kan byggas upp inom domstolen.

Nordiska museet menar att när det gäller beslut i ärenden rörande utförelse torde inte ens undantagsvis någon rättsfråga vara aktuell att pröva. Vad som prövas vid tillståndsgivningen är en lämplighetsavvägning av dem som besitter störst kompetens på resp. ansvarsområde. Därför saknas det

enligt museets mening grund för att föreslå en besvärssordning som innebär att ärende skall kunna överklagas till förvaltningsdomstol. Beslut skall istället kunna överklagas hos regeringen. En sådan ordning kan tas in i författningen om utförelsärenden och kräver ingen ändring av tillståndsmyndigheters instruktioner.

Enligt förslaget skall ansökan om utförelsetillstånd avslås av vederböran- de tillståndsmyndighet, om efter samråd någon av de hörda tillståndsmy- ndigheterna anser att tillstånd inte skall beviljas. Enligt *fideikommissnäm- dens* mening bör i den situationen avgörandet hänskjutas till den nya delegationen, eller till den myndighet som vill avslå ansökningen.

Länsmuseernas samarbetsråd anser att den organisation som föreslagits för tillämpningen av lagen om utförelseförbud är alltför centralistisk och knappast förenlig med ambitionen om en decentraliserad kulturpolitik. En delegering av besluten kan ske till de regionala museerna i huvudparten av de ärendedområden som lagen berör. En sådan decentralisering skulle ska- pa en smidig och ändamålsenlig organisation med nära kontakter med allmänheten över hela landet och medföra en kortare handläggningstid och mindre byråkrati.

Göteborgs museinämnd, Museet i Halmstad och Museet i Varberg anser att tillståndsmyndigheternas dokumentationsverksamhet är ytterligt viktig. Museerna i Halmstad och Varberg anmärker att förslaget medför att all kulturhistorisk dokumentation av föremål samlas i berörda centrala museer, arkiv och bibliotek. Det är viktigt att dokumentationen blir till- gänglig för andra än tillståndsmyndigheterna. Det är t. ex. för ett länsmu- seum av stort intresse att få del av dokumentation rörande föremål från det egna länet, och tillståndsmyndigheterna bör därför ha nära kontakt med regionala och lokala organ. Samråd bör ske i en omfattning som även tillför läns museerna del av den dokumentation som görs centralt.

Bukowskis konsthandel anser att museernas nuvarande huvuduppgifter som vårdare av kulturskatter, kunskapsspridare till allmänheten m. m. skulle äventyras av deras nya roll som tillståndsmyndigheter. Den huma- nistiska uppgiften stämmer illa med den nya funktionen som övervakare, och allmänhetens förtroende för museerna skulle rubbas och tillstånds- myndigheterna torde också få vidkännas viktiga undanhållanden.

4. Delegationen för skydd mot utförelse av kulturföremål

Kulturrådets förslag om upprättande av ett nytt organ inom statens kulturråd för skydd mot utförelse av kulturföremål har fått ett något blandat mottagande. *Riksarkivet, Akademien för de fria konsterna, Länsmuseer- nas samarbetsråd, Museet i Halmstad, Museet i Varberg, Västerbottens museum, Fotografiska museets vänner och Same-Åtnam* är positiva till förslaget. Riksarkivet finner det rationellt att inrätta en särskild delegation och anser det riktigt att den inryms i kulturrådet. Fördelarna med ett särskilt organ är att det blir lättare att få överblick över hela området och att uppnå enhetlighet i bedömningarna. Den blir inte heller särskilt kost- nadskrävande; de tjänster som måste inrättas kan inte undvaras även om en annan organisationsform väljs. Akademien för de fria konsterna anser att förslaget är plausibelt och praktiskt och framhåller önskvärdheten av att verksamhetens administration förlänas en effektiv konstruktion med största möjliga återhållsamhet i fråga om byråkratisk organisation. Läns- museernas samarbetsråd delar kulturrådets uppfattning att en särskild

utförseldelegation bör inrättas med uppgift att tillse att tillämpningen av lagen sker enligt samma praxis i hela landet. Beslut på regional nivå skall också kunna överklagas till delegationen. Museet i Halmstad tillstyrker också förslaget, dock med invändningen att delegationen borde ges en vidare inriktning och därmed ett annat namn.

Flera instanser avstyrker förslaget eller är negativa. *Fideikommissnämnden*, *Göta hovrätt och kammarrätten i Stockholm* anser att administrationen är alltför omfattande och medför onödigt byråkrati. *Statskontoret* kan inte finna att kulturrådet anfört tillräckliga skäl för att inrätta en särskild statsmyndighet. Det framstår som betydligt enklare och mer ändamålsenligt att utförselärenden även i fortsättningen bereds och avgörs i riksantikvarieämbetet, som bör ges formella möjligheter att överlämna visst tillståndsärende till någon av statsmyndigheterna kungl. biblioteket, riksarkivet och statens konstmuseer. Kostnaderna för prövning av ärenden bör liksom hittills bestridas av medel som tillståndsmyndigheterna disponerar för sin reguljära verksamhet. *RRV* ifrågasätter starkt om en ny delegation bör inrättas inom kulturrådet. Vissa kostnadsmässiga besparingar och effektivitetsvinster bör kunna göras om riksantikvarieämbetet och statens historiska museer även i fortsättningen ges ett administrativt huvudansvar för frågor som rör tillämpningen av utförsel förbudet. *Statens konstmuseer* vill starkt ifrågasätta det meningsfulla i att bygga upp en administration för att handlägga ett begränsat antal frågor och fördela ett anslag som är väsentligt mindre än kostnaderna för organisationen. Man bör hellre sträva efter att förenkla handläggningsproceduren, t. ex. genom att låta delegationen bestå av representanter för de handläggande myndigheterna.

Tekniska museet anser inte att något behov av en delegation för fördelning av förvärvsanslag föreligger. Uppgifterna kan istället läggas på riksantikvarieämbetet och centralmuseerna. *Göteborgs museinämnd* anser att det vore olyckligt att till kulturrådet knyta ytterligare en delegation med av regeringen utsedda ledamöter. Ansvar för ärenden om skydd mot utförsel av kulturföremål kan läggas på kulturrådet utan att myndighetens organisation förändras. *Armémuseum* vill starkt understryka det olämpliga i en konstruktion som kan få till följd att museer utanför utbildningsdepartementets verksamhetsområde, t. ex. statens försvarshistoriska museer, ställs utanför det ekonomiska stöd som delegationen eventuellt kan komma att ge.

Akademien för de fria konsterna noterar att den förslagna delegationen får en stark maktposition, framför allt när det gäller fördelningen av förvärvsmedel. Sammansättningen av delegationen måste därför noga övervägas, och akademien betonar vikten av att sakkunskap på det konstnärliga och konsthistoriska området blir företrädd, samt att tillsättningarna ej blir partipolitiskt betingade. *Riksarkivet* anser det också betydelsefullt att delegationen står objektiv till de olika tillståndsmyndigheternas förvärvsintressen. Ledamöterna bör därför utses av regeringen på samma sätt som sker med riksarkivets nämnd för enskilda arkiv. *Statens konstmuseer* menar att delegationen bör bestå av representanter för de handläggande myndigheterna. *Länsmuseernas samarbetsråd* anser att rådet bör vara representerat i delegationen. *Kammarrätten i Stockholm* anser att om en delegation för skydd mot utförsel av kulturföremål inrättas är det angeläget att juridisk sakkunskap blir knuten till organet.

5. Statlig inköpsordning för förvärv av kulturföremål

Kulturrådet föreslår i sin rapport att en särskild statlig inköpsordning även fortsättningsvis skall finnas för förvärv av föremål av stort kulturhistoriskt intresse. Ett stort antal instanser uppfattar den föreslagna inköpsordningen som ett generellt komplement till utförselförbudet. *Armémuseum, riksarkivet, LSH, Vitterhetsakademien, Akademien för de fria konsterna, Museet i Halmstad och SACO/SR* är positiva till förslaget om en förbättrad inköpsordning. *RAÄ* ser det som självklart att oersättliga delar av kulturarvet i första hand säkras inom landet genom en aktiv inköspolitik. Den nu föreslagna reformen kommer att fungera som det yttersta skyddsnätet för det svenska kulturarvet. De medel för förvärv som föreslås i utredningen torde endast behöva tas i anspråk vid sådana tillfällen som inte rimligen kan förutses i institutionernas ordinarie förvärvsplanering.

Länsmuseernas samarbetsråd anser det vara väl motiverat att särskilda medel ställs till förfogande för inköp av föremål. Samarbetsrådet anser att länsmuseerna skall kunna erhålla anslag för detta ändamål på samma villkor som centralmuseerna. *Same-Åtnam* noterar med tillfredsställelse förslaget att höja anslaget för statligt inköp av äldre kulturföremål. Delegationen för skydd mot utförsel av kulturföremål bör då det gäller inköp av samiska kulturföremål deponera dessa i de samiska ursprungsområdena, och förslagsvis i det av Nordiska samerådets museinämnd planerade samiska museet.

Statskontoret anser att ärenden om inköp av kulturföremål som bör finnas i statlig ägo är en uppgift som med fördel kan överlämnas till statens kulturråd att handläggas på samma sätt som t. ex. litteraturstödet. *Göteborgs museinämnd* föreslår att de föreslagna medlen för förvärv som helhet bör disponeras av kulturrådet. I särskilda fall bör medlen få användas till stöd för förvärv som görs av de museer som är berättigade till statsbidrag enligt kungörelsen om statsbidrag till regionala museer och därmed är underkastade tillsyn av kulturrådet.

Naturhistoriska riksmuseet uttrycker önskemålet att de medel som föreslås ställas till förfogande för statligt inköp av utförselhotade kulturföremål skall kunna användas även för förvärv av vetenskapligt eller vetenskapshistoriskt särskilt unika eller värdefulla naturaliesamlingar eller naturföremål.

Kulturrådet avvisar i sin rapport tanken att ett utvidgat utförselförbud förenas med en lösensskyldighet för staten, när tillstånd till utförsel inte har beviljats och ägaren då önskar att föremålet skall lösas in. *Kammarrätten i Stockholm* anser emellertid att de skäl som rådet anför mot lösensskyldighet synes föga övertygande. Bl. a. gäller att den administrativa procedur som skulle krävas torde vara obetydlig jämfört med den omgång som skulle följa av ett genomförande av rådets förslag. Även om staten ej är skyldig att inlösa kulturföremål som ej får utföras eller att på annat sätt ersätta den värdeminskning som kan följa av ett sådant förbud, skulle en sådan ordning emellertid väl ansluta till de tankar som ligger bakom bestämmelserna i 2 kap. 18 § regeringsformen.

Fideikommissnämnden tar också upp frågan om statlig inlösen, nämligen om hur värderingsregeln i 17 § avvecklingslagen skall tolkas med hänsyn till föremål som ej får utförseltillstånd. Föremålets ägare kan i detta fall ej vägra att låta staten inlösa dem. Nämnden är av den uppfattningen att de uttalanden som gjorts om att marknadsvärdet skall vara

avgörande för lösesumman skall tolkas såsom avseende värdet på den marknad som finns tillgänglig, d. v. s. när utförsel förbudet klart gäller, värdet på den svenska marknaden.

Några remissinstanser anmäler en viss oklarhet om förhållandet mellan en generell inköpsordning och ett statligt inlösen system av föremål som inte får utföras ur landet. *KB* anser att den särskilda inköpsordningen är ett viktigt komplement till förbudslagen. Ordningen måste emellertid kunna tillämpas även på sådana kulturföremål som inte är underkastade lagen om förbud mot utförsel. *Museet i Varberg* anför att med hänsyn till att inköpsordningen utformats till att även gälla generella inköp av kulturföremål som bör finnas i statlig ägo får man förmoda att statligt förvärv av omistliga kulturföremål inte alltid är förknippat med ett utförsel förbud. *Museet* anser att frågan om statlig förköpsrätt bör prövas i samband med utförsel för att därmed förhindra att omistliga kulturföremål illegalt eller på annat sätt lämnar landet.

Statens konstmuseer anser att en tidsgräns på förslagsvis ett år bör sättas för genomförandet av ett statligt inköp. Om under denna tid ingen överenskommelse uppnås, bör utförsellicens beviljas. Sätts ingen tidsfrist blir detta liktydigt med ett krav att föremålet skall stanna i landet utan att nödvändigtvis inlösas, vilket kan leda till kringgåenden. Den nya lagen blir inte effektiv om inte presumtiva säljare uppfattar den som en reell möjlighet att få sin ägodel inlöst till ungefärligt marknadsvärde. Detta är en förutsättning för ömsesidigt förtroende mellan samlare, konsthandel och museer.

Sveriges konst- och antikhandlareförening ställer sig avvisande till förslaget om utökad exportförbud, men finner det däremot både rimligt och önskvärt att staten genom inlösen skall kunna förhindra export av omistliga kulturföremål. *Tekniska museet* anser att det inte räcker med exportförbud, då det inte finns reella möjligheter att övervaka efterlevnaden och man ej heller kan förbjuda folk att någorlunda fritt förfoga över sin egendom. Härmed föreslår *museet* dock inte att exportförbudet upphävs. *Museet* vill däremot föreslå att lämpliga organ ges större resurser att bevaka antikhandeln och att köpa eller inlösa föremål som är av stort värde för det svenska kulturarvet.

Statens konstmuseer anser att det föreslagna inlösenbeloppet om 900 000 kr. ter sig otillräckligt. *Konstmuseerna* och *kammarrätten i Stockholm* anser att de anslag som föreslagits till organisationen av utförselskyddet i stället bör läggas på att öka beloppet för inköp av betydelsefulla kulturföremål och, enligt *konstmuseerna*, för att göra kulturhistoriska inventeringar som på längre sikt kan skapa en säkrare grund för bedömningen av vilka föremål som i första hand bör kvarstanna i landet. *Akademien för de fria konsterna* är tveksam om lämpligheten av ett fast anslag som ej får överskridas. Möjligen skulle man här vara bättre betjänt av ett reservationsanslag som kan uppsparas. Detta med tanke på att antalet ansökningsärenden troligen kommer att fluktuera starkt från år till år.

6. Kontroll av utförsel förbudet

Kulturrådet anser att utförselrestriktioner bör upprätthållas med hänsyn till den preventiva effekt ett exportförbud torde ha, trots att det inte synes möjligt att hindra olovlig utförsel av kulturföremål annat än i synnerligen begränsad omfattning. *Fideikommissnämnden* och *kammarrätten i Stock-*

holm är kritiska till denna inställning. Om samhället skapar en reglering av sådan art och omfattning som den föreslagna bör man enligt kammarrätten veta att det finns resurser för en rimlig kontroll av efterlevnaden. Det förefaller emellertid i det närmaste otänkbart att i rådande statsfinansiella läge omfattande resurser skulle sättas in för den aktuella kontrollen. *Bukowskis konsthandel* förmodar likaså att den kontrollapparat som fordras måste bli betydligt mer omfattande än utredningen föreslår. Därmed stiger de administrativa kostnaderna betydligt. Utredningen har underskattat de kostnader som de övervakande institutionerna skulle belastas med. I kostnads- och olägenhetssynpunkt har ingen hänsyn tagits till allmänheten.

Rikspolisstyrelsen noterar att Nordiska museet redan nu gör en förhandsgranskning av de föremål som utbjuds vid de stora kvalitetsauktionerna i Stockholm och vissa auktioner utanför Stockholm. Det vore önskvärt att dessa förhandsgranskningar även omfattade auktioner utanför Stockholmsområdet samt att polispersonal bereddes möjlighet att deltaga för att om möjligt spåra stulet gods. En ökad information om "Operation märkning" från kulturvårdande myndigheters sida skulle hälsas med tillfredsställelse.

Generaltullstyrelsen påpekar att tullverkets kontrollresurser i huvudsak används för kontroll av varuinförsel, eftersom skatter eller avgifter i regel utgår vid införsel men däremot inte vid utförsel. Kontrollen vid utförsel sker normalt i form av dokumentkontroll men i vissa fall även genom undersökning av godset. Denna kontroll är gles eftersom huvuddelen av tullverkets kontrollresurser måste avdelas för införselkontrollen. Varje ny kontrolluppgift som åläggs tullverket utan att verket erhåller ökade resurser innebär i princip en uttunning av verkets kontroll i övrigt. Någon möjlighet att med befintliga resurser kontrollera utförseln av kulturföremål annat än i mycket ringa utsträckning finns inte. Enligt styrelsens mening är emellertid det föreslagna förbudet av det skälet inte meningslöst. Även mycket glesa stickprov har en preventiv effekt. Om en resursförstärkning på lägst två tullassistenter och en handläggare kommer till stånd, vill styrelsen inte avstyrka förslaget. För att underlätta tullmyndigheternas kontroll vid ett genomförande av förslaget är det angeläget att förteckningar sammanställs över offentliga kulturvårdande institutioner och av sådana institutioner anvisas sakkunniga med behörighet att utfärda intyg om kulturföremåls ålder.

Angående kulturrådets synpunkter på möjligheterna att kontrollverksamheten skall underlättas genom tips till tullen från allmänheten framhåller *kammarrätten i Stockholm* att det är främmande för svensk rättspraxis att efterlevnaden av en reglering i betydande utsträckning skulle bero av angivelser från allmänheten. *Riksförbundet för hembygdsvård* anser däremot att det i viss utsträckning är möjligt för allmänheten, museer, hembygdsföreningar m. fl. att hjälpa till att "vaka över" kulturföremålen i en bygd. Även i detta avseende får man lita till att den av utredningen tänkta informationen skall öka intresset för kulturföremålen.

Riksförbundet för hembygdsvård instämmer i utredningens uppfattning att de slumpmässiga stickprovskontrollerna bör göras i ökad omfattning. F. ö. anser förbundet att föremål som tas i beslag av tullverket inte bör föras ut i öppna handeln. De bör överlämnas till ett museum eller en hembygdsgård i den bygd varifrån de härstammar. Statsverket bör då endast få ersättning för sina kostnader i samband med leverans. *Svenska ungdomsringen för bygdekultur* anser likaledes att i den mån ett kultur-

föremål påträffas för vilket tillstånd ej givits om utförelse bör sådana föremål överlämnas till museum eller hembygdsvårdande förening på den ort där föremålet hör hemma.

Svårigheterna att övervaka ett eventuellt utvidgat utförelseförbud kan enligt *Stockholms handelskammare* befaras leda till att exporten av konst och antikviteter går förbi den seriösa handeln, utan att för den skull minska i omfattning. Detta torde i sin tur innebära att museers och andra institutioners möjligheter att följa utvecklingen skulle minska. Dessa konsekvenser har enligt handelskammarens mening inte tillräckligt beaktats i kulturrådets utredning.

Länsmuseernas samarbetsråd anser att det torde vara helt klart att en större åttlydnad av lagen kan förväntas, om en snabb och effektiv handläggning kan ske på orter ute i landet. Övervakningen kan då också göras mer effektiv genom den närmare kännedom om de för länen rådande förhållandena som finns på länsmuseerna, och genom att samarbetet med tullmyndigheterna kan äga rum på "fältnivå".

7. Information

Kulturrådet framhåller vikten av att en ny lagstiftning förenas med en allsidig och omfattande informationsverksamhet. En rad instanser instämmer i denna uppfattning och framför synpunkter. *Rikspolisstyrelsen* anser att informationen till allmänheten även bör omfatta information om hur man kan märka sina tillhörigheter och därigenom minska risken för stöld. *Kammarrätten i Stockholm* vill understryka betydelsen av att information lämnas om tillämpningen av lagen. Det är av serviceskäl önskvärt att denna information tillhandahålls samlat för alla de områden som lagstiftningen kommer att omfatta. *Riksarkivet* vill särskilt understryka den betydelse som en fortlöpande information har för såväl allmänheten som för affärsmän och myndigheter. Särskilda anslag bör avsättas för denna verksamhet. Informationen bör främst syfta till att öka förståelsen för att vårda och bevara det svenska kulturarvet.

Göteborgs museinämnd anser det viktigt att informationsfrågorna ytterligare studeras. Härvid bör beaktas betydelsen av den information som skall bidra till att sprida kunskap och känsla för värdet av att vårda och bevara kulturarvet. Museernas uppgift härvidlag kan utvecklas ytterligare. *LSH* framhåller att information måste bygga på kunskap. Denna kunskap finns inom de tillståndsgivande myndigheterna, som därför måste ges möjlighet och resurser att stå för viktiga delar av informationen till allmänheten. *Museet i Halmstad* finner i likhet med utredningen att informationen om lagen och dess tillämpning måste ges stort utrymme. *Same-Åtnam* ansluter sig också till utredningens mening om att en omfattande informationsverksamhet om äldre kulturföremåls kulturhistoriska värde bör göras. *Sveriges konst- och antikhandlareförening* anser att man i högre grad än hittills borde inrikta sig på att sprida kunskap för att stimulera och öka allmänhetens intresse av att förvärva svenska kulturföremål.

Generaltullstyrelsen delar kulturrådets uppfattning att tullpersonalen bör ges viss utökad utbildning inom den föreslagna lagstiftningens område. I denna utbildning måste dock styrelsen i stor utsträckning repliera på de kulturvårdande myndigheternas sakkunskap även om utbildningen administreras av styrelsen. De kulturvårdande myndigheterna bör ansvara för alla kostnader, liksom för undervisningen och utbildningsmaterialet.

Länsmuseernas samarbetsråd, Museet i Varberg och Riksförbundet för hembygdsvård anser att information om utförelse av kulturföremål till allmänheten och speciella målgrupper bör ske via alla tillgängliga kanaler, icke minst genom föreningslivet och framför allt de lokala hembygdsföreningarna i samarbete med studieförbund, museer, arkiv m. fl. Genom hembygdsföreningarna kan man nå nära 500 000 människor som är intresserade av kulturföremålens kvarhållande inom landet. Det är också möjligt att utnyttja den lokala pressen, lokalradion, studieverksamhet och vandringstställningsverksamhet. Samarbetsrådet påpekar att länsmuseerna därigenom skulle kunna erhålla en myndighetsuppdrag, som stimulerar till nya kontakter med andra myndigheter och med handeln av konst och antikviteter, vilket kommer att kunna medföra att länsmuseerna får större möjligheter att utbygga sina uppgifter som konsumentupplysare inom detta komplicerade område.

*Det remitterade lagförslaget***Förslag till
Lag om utförelse av vissa äldre kulturföremål**

Härigenom föreskrivs följande.

1 § I denna lag ges föreskrifter om utförelse av vissa äldre kulturföremål. Föreskrifterna har till syfte att förhindra att äldre svenska kulturföremål, som är av stor betydelse för vårt nationella kulturarv, förs ut ur landet.

2 § Den som vill föra ut ett föremål ur landet skall ha tillstånd till utförelsen, om föremålet tillhör någon av följande föremålsgrupper:

1. föremål som har framställts före år 1600:
 - a) tryckta skrifter, kartor och bilder samt
 - b) handskrivna bokverk på pergament,
2. mer än 100 år gamla föremål:
 - a) byggnader och – om de har utgjort fast inredning i byggnader – dörrar, dörrromfattningar, fönster, fönsteromfattningar, fönsterluckor, dekorerade tak, takmålningar, dörröverstycken, listverk, väggpaneler, målade väggfält, kakelugnar, sättugnar, spisomfattningar, beslag, lås och andra smiden, vindflöjlar och urverk,
 - b) möbler, speglar, skrin, belysningsföremål, tapeter, leksaker, skrivdon, hygienartiklar, rökdon samt föremål för beredning, servering, förtäring och förvaring av föda och dryck,
 - c) ryor, vävnader, broderier och spetsar samt textilredskap med målad eller skuren dekor,
 - d) civila och militära uniformer samt folkdräkter,
 - e) musikinstrument,
 - f) golvur, väggur, konsolur och bordsur,
 - g) vapen, ammunition, krutbehållare, gehäng, rustningar och sköldar samt
 - h) målningar, teckningar, skulpturer och konsthantverk,
3. mer än 50 år gamla föremål:
 - a) samiska föremål,
 - b) inte tryckta protokoll, brev, dagböcker, manuskript, noter och räkenskaper samt
 - c) handritade kartor och ritningar.

3 § Tillstånd krävs även när det är fråga om utförelse av en del av ett sådant föremål som anges i 2 §.

- 4 §** Ett föremål får dock föras ut ur landet utan tillstånd, om
1. föremålets värde inte överstiger 1 000 kronor,
 2. föremålet är framställt i annat land,
 3. föremålets ägare flyttar från Sverige för att bosätta sig i ett annat land,
 4. föremålet genom arv, testamente eller bodelning har förvärvats av en enskild person som är bosatt i annat land,

5. föremålet förs ut av en offentlig institution eller en institution som får bidrag av stat, kommun eller landstingskommun och det skall föras tillbaka till Sverige,

6. föremålet förs ut av en enskild person för att användas i samband med offentlig kulturverksamhet och det skall föras tillbaka till Sverige eller

7. föremålet är tillfälligt inlånat från utlandet.

5 § Tillstånd till den begärda utförelsen skall ges om föremålet inte är av stor betydelse för vårt nationella kulturarv.

Även om föremålet har sådan betydelse för vårt kulturarv får tillstånd ges till utförelsen, om förvärvaren är en institution i utlandet.

6 § Frågor om tillstånd till utförelse skall prövas av kungl. biblioteket, riksantikvarieämbetet och statens historiska museer, riksarkivet, statens konstmuseer eller Stiftelsen Nordiska museet (tillståndsmyndigheter).

För varje slag av föremål, som anges i 2 §, föreskriver regeringen vilken tillståndsmyndighet som skall pröva ansökan om tillstånd.

7 § Ansökan om tillstånd skall ges in till riksantikvarieämbetet och statens historiska museer.

8 § Det kan hända att en ansökan om utförelse berör mer än en av tillståndsmyndigheterna. I sådana fall beslutar riksantikvarieämbetet och statens historiska museer vilken tillståndsmyndighet som skall handlägga ansökningen. Den tillståndsmyndigheten får fatta beslut i ärendet först efter samråd med den eller de övriga tillståndsmyndigheter som är berörda. I sådana ärenden skall ansökan avslås om någon av de berörda tillståndsmyndigheterna anser att tillstånd inte skall beviljas.

9 § Den, som ansöker om tillstånd att föra ut ett föremål, skall till ansökan foga två fotografier av föremålet. Det gäller dock inte om ansökan avser föremål som avses i 2 § 1 a) och 3 b). Det gäller inte heller om tillståndsmyndigheten medger undantag från detta krav.

Tillståndsmyndigheten har rätt att besikta det eller de föremål som sökanden vill föra ut.

10 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bemyndigas att meddela föreskrifter om avgifter i ärenden om utförelse.

11 § Förvaltningslagen (1971: 290) skall tillämpas i fråga om tillståndsärenden som handläggs av Stiftelsen Nordiska museet. Beslut i sådant ärende fattas av stiftelsens styresman eller annan tjänsteman som styresmannen utser.

12 § Har en tillståndsmyndighet avslagit en ansökan om tillstånd till utförelse, får beslutet överklagas hos kammarrätten genom besvär.

Andra beslut, som en tillståndsmyndighet har meddelat enligt denna lag, får inte överklagas.

13 § Även om ett kulturföremål är av stor betydelse för det nationella kulturarvet får regeringen om synnerliga skäl föreligger medge att föremålet förs ut utan tillstånd.

14 § Om påföljd för olovlig utförelse av kulturföremål och för försök därtill finns bestämmelser i lagen (1960: 418) om straff för varusmuggling.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982. Genom lagen upphävs kungörelsen (1927:129) angående förbud mot utförelse från riket av vissa äldre kulturföremål.

2. Har ansökan om utförelse getts in före utgången av juni 1982 och gäller ansökan föremål som omfattas av 1927 års kungörelse skall äldre bestämmelser tillämpas vid prövningen av ansökningen.

3. Tillstånd som har beviljats med stöd av 1927 års kungörelse gäller fortfarande.

LAGRÅDET

Utdrag
PROTOKOLL
vid sammanträde
1981-11-23

Närvarande: f. d. justitierådet Petrén, regeringsrådet Delin, justitierådet Bengtsson.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 19 november 1981 har regeringen på hemställan av statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet Wikström beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till lag om utförelse av vissa äldre kulturföremål.

Förslaget har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Ingrid Holmstrand.

Förslaget föranleder följande yttrande av *lagrådet*:

2 §

Att avgränsa kretsen av de föremålskategorier, beträffande vilka det i enlighet med den föreslagna lagens syfte finns ett behov av skydd mot utförelse, är en svår uppgift. En ganska detaljerad uppräkningsgrupperna av det slag förevarande paragraf innehåller synes vara behövlig för tillämpningen men måste med nödvändighet bli ofullständig och i viss mån godtycklig; som framgår av kulturrådets rapport och sammanställningen av remissyttrandena över denna erbjuder det knappast någon svårighet att utpeka ej medtagna föremålsgrupper som skulle kunna påstås vara lika skyddsvärda som de uppräknade grupperna. Departementschefen förutsätter också att det kan komma att visa sig att ytterligare föremålsgrupper bör omfattas av den föreslagna lagen och att berörda myndigheter då kommer att föreslå behövliga kompletteringar. Fall kan tänkas, då ett behov att skydda ytterligare en föremålsgrupp uppkommer förhållandevis hastigt. En möjlighet att någorlunda snabbt anpassa regleringen efter ändrade förhållanden synes vara att i lagen föra in en regel som ger regeringen befogenhet att komplettera uppräknningen med ytterligare föremålsgrupper i den mån det visar sig påkallat med hänsyn till lagens syfte. En sådan regel kan meddelas genom att i förevarande paragraf efter punkt 3 upptas följande tillägg:

''4. efter regeringens förordnande även annan grupp av äldre kulturföremål som har betydelse för vårt nationella kulturarv.''

4 §

Syftet med lagstiftningen är enligt 1 § andra stycket att förhindra att äldre svenska kulturföremål, som är av stor betydelse för vårt nationella kulturarv, förs ut ur landet. Även äldre kulturföremål som tillverkats

utomlands men funnits i Sverige under mycket lång tid måste anses ingå i vårt kulturarv och omfattas otvivelaktigt av nämnda bestämmelse i 1 §. I själva verket torde en mycket betydande del av våra äldre kulturföremål ha tillverkats i utlandet. Det omfattande undantaget i förevarande paragraf för alla föremål som framställts där synes därför stå i mindre god överensstämmelse med bestämmelsen om lagens syfte. Att beakta är emellertid att, enligt vad som tillkännages i lagrådsremissen, fortsatt utredningsarbete skall ske beträffande kulturföremål med utländskt ursprung.

7 §

Av lagtexten i det remitterade förslaget framgår ej med önskvärd tydlighet att riksantikvarieämbetet och statens historiska museer utöver uppgiften att ta emot ansökningar enligt lagen också skall ha att fördela ansökningarna mellan de olika tillståndsmyndigheterna. Lagrådet föreslår därför att till den mening förevarande paragraf innehåller fogas en bisats av följande lydelse "— — — museer, som, om ansökningen enligt föreskrift meddelad med stöd av 6 § skall prövas av annan tillståndsmyndighet, överlämnar ansökningen till denna".

8 §

Inledningen av förevarande stadgande kan förkortas och förenklas. Lagrådet föreslår att stadgandet inleds på följande sätt:

"Rör en ansökan mer än en av tillståndsmyndigheterna, beslutar riksantikvarieämbetet — — —".

9 §

Ordet "besikta" torde nu för tiden knappast förekomma i svenskt normalspråk. Även om en övergång till denna kortare ordform skulle anses tilltalande från språkliga utgångspunkter, kan bl. a. med hänsyn till önskemålet om ett lättförståeligt lagspråk, ifrågasättas det lämpliga i att börja använda ordformen i lagtext innan den blivit gängse i vanligt språkbruk. Det synes önskvärt att ordet utbytes mot det vedertagna uttrycket "besiktiga".

12 §

Om ett utförelsetillstånd förenats med inskränkande villkor utan att sökanden samtyckt därtill, får beslutet betraktas som ett partiellt avslag. Bestämmelsen i första stycket får anses inrymma möjlighet för sökanden att överklaga tillståndsbeslutet i sådant fall.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-12-03

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Wikström, Friggebo, Dahlgren, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Gustafsson, Ahrlund, Molin

Föredragande: statsrådet Wikström

Proposition med förslag till lag om utförelse av vissa äldre kulturföremål

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande¹ över förslag till lag om utförelse av vissa äldre kulturföremål.

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande.

Jag har inte något att erinra mot att bestämmelserna i 7 och 8 §§ utformas på det sätt som lagrådet har föreslagit. Jag delar också lagrådets uppfattning avseende 12 §. I fråga om 2 § finner jag inte skäl föreligga att göra något tillägg.

Vad avser 9 § anser jag att man inte bör använda varken ordet besikta eller besiktiga eftersom invändningar har anförts mot bägge orden. I stället bör man välja ordet "granska".

Vissa redaktionella ändringar har gjorts.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att anta det av lagrådet granskade lagförslaget med vidtagna ändringar.

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta det förslag som föredraganden har lagt fram.

¹ Beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 19 november 1981.

Innehållsförteckning

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Förslag till lag om utförsel av vissa äldre kulturföremål	2
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 19 november 1981	5
1 Inledning	5
2 Föredragandens överväganden	6
2.1 Bakgrund	6
2.2 Utgångspunkter för förslaget	9
2.3 Lag om utförsel av kulturföremål	11
2.3.1 Föremål som kräver utförseltillstånd	11
2.3.2 Åldersgränser	14
2.3.3 Generella undantag	15
2.3.4 Bedömningen av ansökningar om utförseltillstånd	16
2.3.5 Tillståndsmyndigheter	16
2.3.6 Handläggning av tillståndsärenden m. m.	18
2.3.7 Avgiftsfinansiering m. m.	20
2.3.8 Besvärsmyndighet m. m.	21
2.3.9 Undantag från lagstiftningen	22
2.3.10 Ikraftträdande	22
2.4 Särskild inköpsordning för statliga förvärv av kulturföremål .	22
2.5 Övervakning av utförselbudets efterlevnad	23
2.6 Information	23
3 Upprättat lagförslag	24
4 Hemställan	24
5 Beslut	24
Bilaga 1 Sammanfattning av kulturrådets rapport	25
Bilaga 2 Kulturrådets författningsförslag	33
Bilaga 3 Remissammanställning	36
Bilaga 4 Det remitterade lagförslaget	51
Utdrag av lagrådets protokoll den 23 november 1981	54
Utdrag av protokoll vid regeringssammanträde den 3 december 1981	56

